

vårt försvar

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Nr 2 2011 juni

BOKERBJUDANDE!

Nu kan du som är medlem i Allmänna Försvarsföreningen köpa Mikael Holmströms nya bok "Den dolda alliansen – Sveriges hemliga NATO-förbindelser" till specialpris! Beställ den direkt från förlaget Atlantis (per telefon, fax, brev eller e-post) och uppge att du är medlem i Allmänna Försvarsföreningen så får du boken för endast 220 kr/st (frakt tillkommer). Ordinarie ca-pris 360 kr.

Bokförlaget Atlantis, Sturegatan 24,
114 36 Stockholm, 08-545 660 70,
order@atlantisbok.se

vårt försvar

FÖR FRED, FRIDET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningens tidskrift.
Debatt om säkerhetspolitik och totalförsvar.
Utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare:
Maria Nyberg Ståhl

Redaktör:
Tommy Jeppsson

Redaktion och expedition:
allmänna försvarsföreningen,
se nedan.

Redaktören personligen:
Bodängsvägen 23, 760 10 Bergshamra
Tfn: 070-546 05 68
e-post: jeppsson.tommy@hotmail.com

Redaktionskommitté:
Redaktör Olof Santesson, ordförande
Generalsekr. Stefan Ring, aff
Redaktör Tommy Jeppsson

Prenumeration: 200 kr/kalenderår

Lösnummer: (beställs hos expeditionen)

Annonser: Redaktionen

Annonsspriser:
Helsida: 4.800 kr Halvsida: 3.000 kr
Kvartsida: 2.100 kr Åttondelssida: 1.500 kr

Fyrfärg:
Helsida: 9.300 kr Halvsida: 7.500 kr
Kvartsida: 6.500 kr

Layout och sättning:
Annette Hofvander, Text å Form AH AB

Tryck:
Axel Abrahamsons Tryckeri AB Karlskrona
ISSN 0042-2800

Tidningens uppfattning framgår av ledarsidan.
För åsikter framförda i övrigt redaktionellt material
svarar respektive författare.

aff

FÖR FRED, FRIDET, FRAMTID
grundad 1890

allmänna försvarsföreningen: aff är en ideell förening, fristående från myndigheter och politiska partier. Föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier för att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Ordförande: Maria Nyberg Ståhl
Vice ordförande: Bengt Axelsson
Generalsekreterare: Stefan Ring

Expedition:
Telefon(svarare) 08-678 15 10.
Fax: 08-667 22 53
Postadress: Teatergatan 3, 5 tr
111 48 Stockholm
Bankgiro: 482 8885
Plusgiro 127 11-8
E-post: aff@aff.a.se
Hemsida: <http://www.aff.a.se>

allmänna försvarsföreningen vill verka för en försvarsdebatt med god spridning. Publicering av artiklar införda i **vårt försvar** medges med angivande av källan. Ekonomiska villkor avtalas med respektive författare.

innehåll

Nr 2 2011 Årgång 122

Kronan får symbolisera en obruten och månghundraårig svensk frihet.

Foto: Scandinavian StockPhoto

Läs:

Wilhelm Agrell behandlar kärnfrågan, varför har vi ett försvar på sid 18.

Foto: Privat

Ledare:

Vår säkerhet står i fokus 4

Mediaanalys:

Claes Arvidsson: Försvaret inte viktigare än så? 5

Debatt:

Per Blomqvist: På tal om okunnighet 7

Ulf Henricsson: Svar till Per Blomqvist 9

Reportage:

Per Lunqe: En zon för anhöriga 10

Tommy Jeppsson: Internationell profilövning 11

Debatt:

Annicka Engblom: Replik till Peter Jeppsson 12

Litteratur:

Tommy Jeppsson: En ÖB och hans visioner 13

Debatt:

Olof Santesson: Färre soldater än planerat 14

Lars Nicander: En sammanhållen terrorstrategi 16

Varför ett försvar:

Wilhelm Agrell: Varför försvar egentligen? 18

Debatt:

Helge Löfstedt: Finska och svenska reformer 21

Psykologiska operationer:

David Bergman: Från psykologiskt försvar till psyopsförband 26

Debatt:

Lars Wedin: Gemensam säkerhets- och försvarspolitik – en vision 28

Ryssland:

Per Olov Nilsson: Rysk försvarsbudget 2011–2013 31

Reportage:

Per Lunqe: När kärnkraften havererar sätts myndigheterna på prov 32

Föreningsnytt:

Länskonferens och årsmöte 34

Nästa nummer, 3/11, utkommer 14/10.
Manusstopp 25/8.

Vår säkerhet står i fokus

Det är ingen nyhet att det politiska intresset för säkerhets- och försvarsfrågorna generellt är ganska ljust. Tillspetsat handlar det om icke-frågor i samhällsdebatten och detta oaktat om det gäller riksplanet, regionalt eller lokalt. Möjligen blossar debatten upp om ett militärt etablissemang på orten hotas av nedläggning eller att medborgarna i samband med en katastrofsituation förorsakad av exempelvis översvämningar eller snöoväder inte får det förväntade stödet från Försvarsmakten.

Men det är debatten kring själva kärnfrågeställningen om varför vi har ett försvar, med en samhällsförsvars- och militär komponent, som i så hög grad är frånvarande. Det som debatteras är bland annat behovet av en ny version av JAS där exportambitionen får bedömas överordnat det militära behovet, vår insats i Afghanistan och nu senast frågan om det snart inte är dags att dra tillbaka det svenska flygförbandet på Sicilien som deltar i Natooperationen riktad mot Libyen. Frågor som i en demokrati givetvis måste vara föremål för debatt men som utan människors kunskap om det överordnade perspektivet, om vad som är syfte och mål med ett svenskt försvar, blir tämligen fria från substans och precision.

Det är då knappast ägnat att förvåna om flertalet medborgare med ambitionen om en politisk karriär undviker säkerhets- och försvarsfrågorna som profileringsområde. Framgången finns i stället att söka inom bland annat områdena: samhällsekonomi, vård, skola och omsorg. Således välfärdsrelaterade samhällssektorer om vilkas betydelse det otvetydigt råder bred enighet. Samtidigt får vi inte glömma det basala fak-

tum att en framgångsrik samhällsutveckling kräver säkerhet, ett tillstånd som skapas genom egna insatser och i samverkan och samarbete med andra nationer, exempelvis våra nordiska grannländer, liksom organisationer Som FN, EU, Nato och OSCE.

Om få kvinnor och män med politisk ambition söker karriären via säkerhets- och försvarsfrågorna råder samma förhållande i mediabranschen. Hur många journalister uppfattar dessa samhällsområden som betydelsefulla och hur många av dessa har profilerat sig på säkerhets- och försvarsfrågorna. Påståendet att båda frågeställningarna kan besvaras med två ord – ganska få – är snarare en under- än överdrift. Det existerar snarare en tendens i medierna att försvarsrelaterade frågeställningar tas upp när något går fel med vidhäftad trend till eländesfokusering samtidigt som det är ett medialt privilegium att belysa en samhällsfråga ur det perspektiv man önskar. Eller uttryckt med andra ord, en demokratisk spelregel i ett land som värnar om fri opinionsbildning och som ett resultat av detta, fria medier.

Med utgångspunkt i rätten till fri opinionsbildning har Allmänna Försvarsföreningen, aff, en betydelsefull roll att fylla. Vår ambition om att vara en plattform för saklig och livlig debatt i frågor som rör säkerhet och försvar kräver kontinuerlig insats. Genom att vi finns representerade i stora delar av landet kan vi också skapa och vidmakthålla ett intresse för våra frågor där nyttoeffekten är som störst – bland samhällets medborgare. Således rollen att bidra till att skapa och vidmakthålla folklig förankring där männis-

korna bor och arbetar. Ett överlämnande av säkerhets- och försvarsfrågorna till en liten elit av politiker, akademiker, militärer och mediafolk torde lätt kunna resultera i en situation bäst karakteriserad som ett demokratiunderskott, således en samhällsfråga som exklusivt engagerar fåtalet medan flertalet hålls utanför/ inte berörs. aff har en uppgift att bidra till att den situationen inte uppstår.

Succékriteriet för ett effektivt bidrag från aff:s sida är ett personligt engagemang från våra medlemmar och här görs otvivelaktigt utmärkt insatser av exempelvis arrangörerna för Pax Baltica och pax Nordica liksom av Föreningen för Göteborgs Försvar. Samtidigt behöver vi öka vårt medlemsantal, inte minst bland unga människor. Fler medlemmar innebär ett tillskott av kreativitet som i sin tur innebär en ytterligare aktivitetsökning vilket leder till att vår förening får en tydligare plats på kartan över aktörer som människor lyssnar på.

Du håller nu nummer två av **vårt försvar** år 2011 i din hand. Bara genom att läsa tidskriften visar du på ett intresse för de frågor aff vill lyfta fram. Om du för den återstående tiden av innevarande år hjälper till med att rekrytera en ny medlem till vår förening har du bidragit till det viktiga målet med att vi skall bli fler. Att vi finns i stora delar av landet innebär att vi kan nå många människor. Den personliga kontakten och påverkan betyder enormt mycket för att väcka det grundläggande positiva inställning som finns för säkerhets- och försvarsfrågorna hos många människor. **Gör en insats genom att rekrytera en ny medlem till allmänna försvarsföreningen!** ■

Claes Arvidsson:

Försvaret inte viktigare än så?

Både rättsväsendet och försvaret utgör statsmaktens kärnområden. I statsbudgeten för 2010 står de båda utgiftsområdena för ungefär lika stora poster: 36 miljarder kronor till rättsväsendet respektive 40 miljarder till försvaret.

Där slutar likheterna – i hur de båda politikområdena behandlas i medierna.

När justitieminister Beatrice Ask våren 2010 ventilerade möjligheten att skicka lila kuvert hem till misstänkta sexkö-

pare blev det ett ramaskri. Trots att det inte ens var fråga om ett konkret förslag hördes krav på hennes avgång.

Detta kan jämföras med att det våren 2009 avslöjades att Sverige under några år skulle sakna förmåga till nationell krypterad stridsledning av Jas Gripen. Det skapade inte några rubriker. Däremot blev det en stor sak i medierna när det avslöjades att sydafrikanska skådespelare anlitas i Försvarmaktens reklamkampanj.

Vad som står i tidningen el-

ler vad nyheterna på radio och tv innehåller styrs av olika processer. På ett plan kan man diskutera inverkan av journalistikens politiska preferenser eller den maktavslöjande journalis- men som överideologi.

En annan faktor, som står i centrum för en enkät om försvaret i medierna som gjorts i samband med rapporten, är redaktionell policy. Vad anser man vara viktigt att göra till en nyhet? Det är ett ständigt in- flöde som ska hanteras. Vissa nyheter är givna och som med automatik tränger bort andra. I andra fall handlar det om att välja. Valen kan i sin tur ske utifrån vad som till exempel upp- fattas som tyngst vägande eller vad som är dagens "snackis".

I den enkät jag bygger den- na artikel på har man ombetts att ta ställning till försvarspo- litikens tyngd i nyhetsarbetet. Kort sagt, policy och därmed en indikation om prioritering. I syfte att erhålla en referens- punkt har frågan också ställts avseende rättspolitik.

Utslaget är tydligt.

Försvaret är inte så viktigt

När det gäller rättspoli- ken svarar 20 av 21 att den är mycket viktig (12) eller viktig (8). Se Tabell 1.

I 15 fall anges däremot för- svarspolitik som mycket vik- tig eller viktig (9 respektive 6). Se tabell 2.

Bedömningen av den na- tionella dimensionen skiljer sig starkt åt. Bara i fem fall anser man att den är mycket viktig medan åtta anger svaret viktig. Fem redaktioner bedömer den som varken oviktig eller viktig. ►

Två redaktioner svarar inte särskilt viktig. I ett fall anses den vara oviktig. Se tabell 3.

Tendensen att nedvärdera försvaret av Sverige är alarmrande, men visar genomslaget i medierna för det senaste decenniets försvars- och säkerhetspolitik. Frågan är om den visar något mer.

Olika redaktionell policy

Hälften av de 18 redaktioner som svarat på frågan har särskild bevakning av försvaret. Sex av tio nyhetsredaktioner har det liksom tre ledarredaktioner.

Enkätens bortfall hänförs sig främst till kategorin redaktionschefer, men som i flera fall ändå ger en beskrivning av läget. För Aktuellt gäller att vikt och tyngd sammanhänger med om själva händelsen har principiell karaktär. *Göteborgs-Posten* betonar att i grunden är det aktualitet och nyhetsvärde som styr. Det gäller även ämnen som rättspolitik och försvarspolitik.

Dagens Nyheter är inne på samma linje – det handlar om nyhetsläget. Samtidigt konstateras att vård, omsorg och skola har högre prioritet än bevakningen av försvaret.

Frågan är vad avsaknaden av policy betyder för vilken uppmärksamhet som ges den nationella dimensionen. Sju av elva redaktionschefer ger uttryck för ett tydligt val. Det finns en medveten policy som styr sorteringen i nyhetsarbetet.

TT spelar en central roll för nyhetsförmedlingen i lokalpressen och i riksmidia. TT lägger större vikt vid rättspolitik (mycket viktig) än vid försvarspolitiken och dess nationella dimension (viktig).

I Ekot i radions P1 graderas rättspolitik och försvarspolitik som mycket viktig medan den nationella dimensionen bara är viktig.

TV4-nyheterna arbetar utifrån att rättspolitik och försvarspolitik är viktiga medan den nationella dimensionen varken

Tabell 1. Uppfattning om rättspolitik

Rättsväsendet är en av statens kärnuppgifter. Hur skulle du uppskatta dess tyngd i det redaktionella arbetet?

	Totalt	Ledare	Debatt	Nyheter
Mycket viktig	12	4	3	5
Viktig	8	4	3	1
Varken viktig/oviktig	1	0	0	1
Inte särskilt viktig	0	0	0	0
Oviktig	0	0	0	0
Summa	21	8	6	7

Tabell 2. Uppfattning om försvarspolitik

Försvars- och säkerhetspolitiken är en av statens kärnuppgifter. Hur skulle du uppskatta dess tyngd i det redaktionella arbetet?

	Totalt	Ledare	Debatt	Nyheter
Mycket viktig	9	2	3	4
Viktig	6	4	0	2
Varken viktig/oviktig	6	2	3	1
Inte särskilt viktig	0	0	0	0
Oviktig	0	0	0	0
Summa	21	8	6	7

Tabell 3. Uppfattning om den nationella dimensionen

Hur viktig är den nationella dimensionen av försvarspolitik (försvaret av svenskt territorium och närområde)?

	Totalt	Ledare	Debatt	Nyheter
Mycket viktig	5	2	0	3
Viktig	8	3	3	2
Varken viktig/oviktig	5	2	1	2
Inte särskilt viktig	2	1	1	0
Oviktig	1	0	1	0
Summa	21	8	6	7

är viktig eller oviktig. Tittare på Rapport möter en annan redaktionell policy. Alla tre områdena bedöms vara mycket viktiga. I två av dagstidningarna – *Expressen* och *Svenska Dagbladet* – görs samma bedömning.

Hos debattredaktionerna går rättsväsendet före försvar. Alla sex debattredaktionerna anser att rättspolitik är mycket viktig eller viktig. Hälften anser att försvarspolitik är mycket viktig, nämligen *Expressen* (Expr.), *Sydsvenska Dagbladet* (SD) och *Svenska Dagbladet* (SvD) medan andra hälften bedömer den som varken oviktig eller viktig; *Aftonbladet* (AB), *Dagens Industri* (DI) och *Dagens Nyheter* (DN).

Ännu större skillnad föreligger i fråga om den nationella dimensionen. *Expr.*, *SvD* och *SD* svarar viktig (till skillnad mot mycket viktig i fråga om de två första svaren). AB svarar att den varken är vik-

tig eller oviktig. På DN Debatt är den nationella dimensionen inte särskilt viktig och för DI är den oviktig.

Försvarets svaga ställning återspeglas på tidningarnas ledarredaktioner. Fyra anser att rättspolitik är mycket viktig (Expr, SD, SN, SvD) mot två för försvarspolitik (Expr, SvD). Fyra anger viktig i fråga om rättspolitik (AB, DN, *Göteborgsposten* (GP), LNB respektive försvarspolitik (AB, GP, Liberala Nyhetsbyrå, SD). Två svarar varken viktig eller oviktig när det gäller försvaret (DN, Sörmlands Nyheter).

Tendensen förstärks när det gäller den nationella dimensionen som bedöms vara mycket viktig bara i två fall (SvD och GP) och viktig i tre (Expr, LNB och SN). Det är uppseendeväckande att ett ändå så centralt politiskt område bedöms vara varken oviktigt eller vik-

tigt på AB:s och Sydsvenskans ledarredaktioner. För DN:s ledarredaktion är den inte ens särskilt viktig.

Politisk färg spelar alltså inte någon roll för ledarsidans policy vad gäller försvarets nationella dimension.

Medier viktiga för försvaret

Solidaritetsförklaringen ställer krav på en försvarsmakt som kan klara jobbet och därmed bidra till att det aldrig behöver utföras. Alltså ett annat försvaret än det Sverige har och ska få. Men medierna är dåliga på att uppmärksamma brister och förmågeglapp som inom andra politikområden skulle skapa rubriker och väcka debatt.

Medierna har en viktig roll i att granska försvaret och bidra till en öppen diskussion om vägval, förmågor och effektivitet. Enkätsvaren visar på stora skillnader, men slutsatsen är ändå att försvars- och säkerhetspolitiken har en relativt sett svag ställning. Det intrycket förstärks i fråga om den nationella dimensionen. Inte minst gäller det nyhetsledande media som AB och DN.

Inte ens när FP-ledaren Jan Björklund i maj 2010 dömde ut den egna regeringens försvarsdoktrin och därmed tog öppen strid med försvarsminister Tolgfors vaknade medierna. På ledarsidorna i DN och AB hade man inget att säga om saken. *Exp* som är fanbärare för Afghanistandoktrinen tillhörde de tigandes skara. Var detta bara ett resultat av ett påträngande nyhetsflöde eller bottenade det i policy?

Även med en mer aktiv bevakning ligger det i sakens natur att mediernas betydelse för försvars- och säkerhetspolitiken generellt sett är mindre än när det gäller den "vanliga" inrikespolitiken. Medierna kan däremot ha en långsiktig betydelse för hur allmänheten och beslutsfattare ser på världen. ■

Claes Arvidsson är ledarskribent på Svenska Dagbladet

Per Blomqvist:

På tal om okunnighet

Ulf Henricsson skriver i **vårt försvar** nr 3, 2010: "Att idag överhuvudtaget prata om ett självständigt försvar av det svenska territoriet tyder på okunskap om hur världen ser ut."

I detta avseende tillhör jag en av de mest okunniga. Jag anser att ett självständigt svenskt försvar – att göra motstånd för att inte bli missförstådd – kan verka krigsavhållande och avsevärt minska den redan låga krigsriskerna i det storstrategiskt viktiga Nordeuropa. Självständigheten och motståndet ska deklarerats mot *båda* kärnvapenmakterna och göras trovärdiga i den operativa planläggningen – allt enligt FN-stadgan.

Beträffande "hur världen ser ut" begränsar jag världen till Nordeuropa även om jag klart inser att Nordeuropa kan påverkas av världen i övrigt – framför allt i en oviss framtid med allt fler aktörer med innehav av kärnvapen.

Är man okunnig, enligt Ulf Henricssons synsätt, har man rätt att ställa frågor och få svar. Frågorna koncentreras till det nationella försvaret, men jag har stor respekt för internationella insatser. Dessa bör dock begränsas till *fredsfrämjande insatser* – genomtänkta och godkända av FN och Sveriges riksdag.

Ulf Henricsson inleder sin artikel med påståendet att Sverige hade ett totalförsvar som fram till 70-talet kunde försvara Sverige "på egen hand". Varifrån har Du fått denna vilseledande uppfattning? Militär sakkunskap har aldrig haft denna uppfattning.

Redan under min värn-

pliktsutbildning fick jag kunskap om krigsmaktens krigsavhållande effekt åstadkommen genom ett försvarat territorium, vilket kunde bidra till att minska krigsriskerna i Norden. Detta var det inledande antagandet som följdes av ytterligare ett. Skulle Sverige trots allt anfallas – den krigsavhållande effekten hade misslyckats – då skulle ändå ett uthålligt försvar kunna ge möjlighet till hjälp utifrån och även kunna leda till förhandlingar. Vi värnpliktiga ansåg detta vara trovärdigt. Arméfälttjänstövningen år 1960 genomfördes med förutsättning och läge att angriparen överraskande invaderat västra Sverige. Den krigsavhållande effekten hade misslyckats. Sverige kunde överraskas, men aldrig ge upp, hette det då. Då var jag officer och ansåg att övningens förutsättningar var realistiska.

Kan Du inte se småstatens krigsplanläggning i dessa två steg – först ett krigsavhållande och därefter försvarsstrid för att få hjälp och förhandling?

Du påstår: "Allt prat om neutralitet och alliansfrihet är skådebröd för de icke insatta". Min fråga blir: Har Du inte insett att Sveriges läge och dess vidsträckta territorium *mellan* de två kärnvapenmakterna – USA/Nato och Ryssland – ger en både politisk och militär krigsavhållande effekt? Denna effekt kan påtagligt öka genom att en försvarsstrid organiseras över hela territoriet. I modern krigsföring är detta sätt vida överlägset ett insatsförsvar, som kan slås ut i ett första slag. Jämför krigen i Irak, Georgien, Libyen. Sveriges militära alli-

Under det kalla kriget hade USA:s militära styrka en avgörande betydelse för Europeisk säkerhet. Detsamma gäller i mångt och mycket också idag i en situation där flertalet europeiska stater under de senaste två decennierna genomfört omfattande militära reduktioner. Bilden visar del av flygdäcket på hangarfartyget USS Ronald Reagan.

Foto: US Navy photo by Mass Communications Specialist 3rd Class Kevin B. Gray

ansfrihet – om den är trovärdig – minskar krigsrisken. Ett försvarat territorium med lämpliga militära medel för försvarssstrid kan bli en styrkefaktor i Norden.

Hur värderar Du Sveriges territorium militärstrategiskt sett ur USA/Natos respektive Rysslands synvinkel?

Du tar upp Sveriges ensidiga solidaritetsförklaring. Du citerar ur denna: "Sverige bör ha förmåga att kunna ge och ta emot militärt stöd". Och Du menar: "Detta är ju svårt att förena med alliansfrihet och neutralitet". Varför, frågar jag? Om någon part anfaller det militärt alliansfria Sverige är det väl närmast en självklarhet att Sverige tar emot hjälp eller tillåter någon annan part att utnyttja vårt gynnsamt belägna territorium. Ett svenskt försvar som gör det möjligt att ta emot hjälp ger krigsavhållande effekt.

Inser Du inte att försvarade områden i Sverige ger möjlighet till hjälp?

Och vidare i Din artikel: "Militärstrategiskt är det väl självklart att utnyttja det fördröjningsdjup som nu finns", hävdar Du. Och vidare avseende svensk fördröjning: "samma

princip som under det kalla kriget – men längre österut".

Hur har detta fantastiska läge kunnat uppstå, frågar man sig? Det måste Du utveckla! Säkert är många intresserade av Din tänkta lägesutveckling, inte minst försvarsministern. Han har i likhet med Dig i en artikel angett att Sverige kan skapa "Luftherravälde" över Östersjön.

Ryssland med kärnvapeninnehav är *en* intressant av svenskt territorium och kan hamna i läge där Moskva finner det angeläget att behärska svenskt territorium. Framför allt kan ett sådant läge inträffa om Sverige inte har ett trovärdigt försvar även i förhållande till USA/Nato.

Men en fråga med både politisk och militärstrategisk innebörd måste ställas om läget med Ryssland som angripande part föreligger i en krigsplanläggning. Vad skulle förmå Ryssland, enligt Ditt och försvarsministerns antagande, att börja krig i Baltikum eller i Östersjöområdet? Ryssland har ju redan i sitt militärstrategiska utgångsläge tillgång till fria vattenvägar både norr och söder om Skandinavien ut till Atlanten?

Vad hindrar Ryssland att utnyttja sitt gynnsamma strategiska utgångsläge i ett överraskande inledande slag?

Med Ditt och försvarsministerns givna läge i Östersjön hamnar Ryssland i ett avsevärt försämrat militärstrategiskt läge i förhållande till utgångsläget och förlorar stora ekonomiska värden – tydligast nu och för lång tid framåt gasleveranserna till Tyskland.

Hur ser Du på ett tänkt krigs inledning och utveckling i Nordeuropa? Vilken möjlighet ser Du att skydda och försvara de stridskrafter som ska ingå i försvarsmakt år 2014 mot ett inledande slag?

Jag tror att Du liksom många andra är vilseledd av de sjutton generalerna som den 19 april 2004 förordade en liten stående armé. En sådan armé kan inte försvara den egna utgångsgrupperingen och än mindre marinens och flygvapnets omfattande basstruktur mot ett första inledande slag. Tveklöst lever dessa generaler kvar i det kalla krigets förödan- de krigsplanläggning. ■

Per Blomqvist är överste av första graden.

Ulf Henricsson:

Svar till Per Blomqvist

För Ulf Henricsson är fler-/mångnationell samverkan det naturliga svaret på de säkerhetspolitiska utmaningar vi i dag står inför. Författarens syn reflekteras på bilden som visar entrén till övningshallen i Enköping under den multinationella övningen VIKING 11 som genomfördes 4–15 april i år. Foto: Michael Sjö

Per Blomqvist hoppar över några viktiga ord i min inledning – ”Under det kalla kriget hade vi ett nationellt totalförsvaret som väl möjligen fram till 70-talet hade kunnat försvara landet hyfsat på egen hand. Min avsikt med dessa ord var att uttrycka visst tvivel. Jag tolkar det som att Per Blomqvist och jag är ganska överens om vårt försvars förmåga under det kalla kriget. Att även ledande politiker och militärer hade det tvivlet tidigt framgår bland annat av Robert Dalsjös rapport och Mikael Holmströms bok om vårt samarbete med Nato och USA under den här perioden.

Det verkar faktiskt som de förra inte litade på ett småstatsförsvars krigsavhållande effekt. De facto befann vi oss under Natos/USA:s kärnvapenparaply och om det var det svenska försvaret eller kärnvapenparaplyet som var krigsavhållande kan diskuteras – för Sovjet var nog trots allt kärnvapenparaplyet mer respektingivande. Att Sovjet dessutom var väl medvetet om vårt samarbete med väst stärkte knappast neutralitetspolitikens trovärdighet i Moskva. Alliansfriheten var och är mest för hemmabruk – som en försvarspolitik (S) sa-

de till mig när jag pläderade för Nato: ”det ligger något i vad du säger, men svenska folket är inte moget”. Dags att mogna!

Eftersom den politiska och militära ledningen, och uppenbarligen också du, om jag läser rätt, inte litade på den krigsavhållande effekten av vårt förhållandevis starka försvar under det kalla kriget kan jag inte förstå varför vi nu skall fortsätta med en officiell säkerhetspolitik som vi i praktiken inte tillämpar. Varför lägga krut på en tvåfrontsplanering som ingen tror på? Vi är med i en politisk och ekonomisk allians med 27 stater varav huvuddelen också är med i Nato. Vi är med i mycket av Natos övnings- och operativa verksamhet – varför inte ta steget fullt ut och vara med i de beslutande organen också?

Vad beträffar solidaritetsförklaringen tror jag inte omgivningen är så generös som du tycks tro – vårt eget agerande gentemot Finland under andra världskriget är ett exempel på att det inte räcker med att mottagaren vill ha hjälp – någon måste vara villig att ge den! Solidaritet är ömsesidig och vill man ha, måste man vara bredd att ge på ett trovärdigt sätt. En formell allians är mer trovärdig än stolta ensidiga deklarationer. Om vi redan nu vet att vi behöver hjälp varför inte planera och öva för det så vi slipper improvisera dessa svåra ting – och dessutom göra svenska folket medvetet om detta.

Vår självständighet är idag en myt. Hur kan en stat som för sin produktion, konsumtion och sina tjänster är helt beroende av dagliga leveranser ”just in time” från Europa och resten av världen hävda att man är självständig i ordets rätta bemärkelse? Däremot kan vi fatta våra egna beslut med hänsyn till de beroenden och påtryck-

ningar som alltid finns. Vi klarar inte freden utan samarbete och ännu mindre ett krig.

Jag kan faktiskt inte idag se vad som skulle förmå Ryssland att starta ett krig i Östersjöområdet utan håller helt med dig om att de borde vara mycket mer betjänta av att stärka sin ekonomi genom att få leverera olja och gas till Europa. Det är ologiskt att slå ihjäl sin bästa kund. Däremot är historien fylld av exempel på att det som inte kunde hända hände – exemplet med brandförsäkringen är väl lite uttjatat men tydligt – jag tecknar inte försäkringen för att jag tror att det skall brinna, men det är väldigt förargligt att inte ha den om det värsta skulle hända. Om nu Ryssland någon gång i framtiden vill inleda ett överraskande anfall kan jag inte förstå varför det skulle ske mot Sverige – jag tror att man i Moskva skulle sätta oss ganska långt ned på prioritetsslistan. Svenskt territorium kan vara bra att ha men är inte outhärligt – förutom Gotland om man vill operera i Östersjön.

Jag kan inte tänka mig ett krig i Nordeuropa nu, men kunde inte heller för 20 år sedan tänka mig att jag och delar av min brigad skulle bli insatta i ett krigsområde på Balkan – vi hade koncentrerat våra förberedelser mot Stockholm! I en värld där seriösa analyser av framtiden inte är mycket säkrare än gissningar behöver vi ett flexibelt försvar som tillsammans med andra kan bilda allsidiga enheter för insatser mot hot som utmanar vårt samhälle var dessa hot än finns. Den enda organisation som idag har kapacitet att vara ”de andra” är Nato – och Nato är 28 andra demokratiska nationer. ■

Ulf Henricsson är överste av första graden.

debatt

Grundare och verksamhetschef för Invidzonen är Cesilia Karlsson, här tillsammans med Svenska Soldathemsförbundets director Andreas Philipsson. Foto: Hans Westin

Per Lunge:

En zon för anhöriga

Tidningen *Invidzon* har med sitt första nummer presenterats. Det är en tidning för anhöriga till soldater och befäl i utlandstjänst. Genom Försvarmaktens stöd kan nu föreningen som ger ut tidningen ytterligare vidga sin verksamhet.

Invidzonen är en ideell förening som bjuder på ett brett fält av aktiviteter för de äkta hälften som inte följer med på en utlandsmission. Behov av stöd finns, det insåg grundaren Cesilia Karlsson för tre år

sedan. Då gick det att kämpa – utan pengar. Men med Försvarmaktens pengar går det så mycket bättre och engagemanget bara växer.

– Det är vi anhöriga som är kärnan i föreningen. Vi är den

resurs som stöttar när det känns tungt för anhöriga, säger Cesilia Karlsson.

När livet behöver lättas upp

Nu är det inte så blytungt. När jag besöker invigningsfesten för

tidningen är det bara glada minner. Och föreningen bygger på ett positivt förhållningssätt till tillvaron som för anhöriga går ut på att lösa allt själv när kullen eller tjejen går på patrull i Mazar-e-Sharif.

– Det är klart, i dag hjälpte jag en tjej som inte hade råd att betala sina räkningar. Vi, jag och en volontär, skrev ett brev med önskan om uppskov.

Fast livet kan kännas tungt ibland och då finns genom föreningen samtalshjälp. Dock helt lekmanmässig, men eftersom det i föreningen finns medarbetare som har egen erfarenhet så blir det meningsfulla samtal, säger Cesilia Karlsson.

– Skulle någon ha behov av mer professionellt samtalsstöd har vi ett samarbete med Svenska soldathemsförbundet, då blir det yrkesverksamma psykologer.

Omsatta idéer

Tidningen kommer att ges ut med fyra nummer per år och ser riktigt fräsch ut.

– Första numret är på 16 sidor. Vi vill inte fylla den med oväsentligheter. När tiden är mogen går vi upp i sidantal, säger Cesilia Karlsson.

Hon gav sig i kast med föreningen för hon kände behovet. Idéer har strömmat in.

– Jag gillar entreprenörstanken att ta tag i idéer och se till att de förverkligas.

Nu finns en hel del idéer omsatta i verkligheten. En välmatad hemsida lockar anhöriga att utnyttja vad som bjuds. Det är träffar, artiklar om anhörigas situation och råd om tips vad man kan göra hemma på egen hand.

Mentorerna, som är volontärer har varit med eller är med om just vad Invidzonen sysslar med. De ställer gärna upp när någon är i behov av stöd. ■

Per Lunqe är frilansjournalist

Tommy Jeppsson:

Internationell profilövning

Foto: Michael Sjö

Övning VIKING 11 gav goda erfarenheter avseende multinationellt och multifunktionellt stabsarbete. Bilden visar stabsarbete under övningen.

Den multinationella övningen VIKING genomfördes 4–15 april i år för sjätte gången. Platsen var Enköping och Ledningsregementet. Tidigare har övningen genomförts 1999, 2001, 2003, 2005 och 2008. Övningen kan karaktäriseras som en profilövning för en svensk försvarsmakt som i ökande utsträckning karaktäriseras av ett ökat samarbete med andra länder. I det perspektivet utgör övningen VIKING en plattform för gemensamt kompetensbyggande mellan deltagarländerna liksom en politisk markering såväl av viljan till som betydelsen av internationellt samarbete.

Fokus för VIKING 11 var civil-militär-polisiär samverkan och samordning vilket övas utifrån det över åren välkända scenariot ”BOGALAND”. Även om det handlar om ett generiskt scenario återspeglar spelmomenten i mycket det som är karakteristiskt för dagens internationella insatser i exempelvis Afghanistan liksom flera motsvarande i Afrika.

Övningen var i likhet med de tidigare i VIKING-serien en så kallad Computer Assisted Exercise vilket bland andra fördelar innebär kostnadseffektivitet i och med att nationerna kan välja att delta från hemmaplan. I detta fall innebar det svenska deltagandet lokalisering till Enköping, Kungsängen, Karlskrona och Halmstad. Österrike deltog från Graz, Georgien från Tbilisi, Tyskland från Glücksburg, Irland från Curragh och Ukraina från Kiev. Sammantaget visar detta på potentialen i den här typen av stabsövningar.

Från svenskt håll hade Försvarsmakten, Försvarshögskolan och Folke Bernadotteakademins nyckelrollerna. USA och Sverige kommer också fortsättningsvis att driva utvecklingen av övningen i syfte att åstadkomma ett koncept som också fortsättningsvis står för multifunktionalitet samt tids- och kostnadseffektivitet. ■

Tommy Jeppsson är redaktör för vårt försvar.

Annicka Engblom. Foto: Privat

Peter Jeppsson (S), försvarsutskottet, har i årets första nummer av **vårt försvar** skrivit ihop en insändare med så många osammanhängande infallsvinklar att den nästan är svår att svara på. Men jag ska göra mitt bästa.

Först går Peter Jeppsson till hårt angrepp mot försvarsmaktens nya personalförsörjningssystem och kallar det både huvudlöst, ansvarslost och oacceptabelt. För att i nästa andetag som denna totalsågning acceptera det hela genom att själv ange andelen heltidsanställda respektive kontrakterade soldater och sjömän han tycker att Försvarsmakten ska bestå av. Förvirrande.

Sedan vill Peter Jeppsson integrera frivilligorganisationerna i insatsförsvaret för att göra dem mer attraktiva. Jag tvivlar på att han har diskuterat detta med frivilligorganisationerna själva. Att de spelar en oerhört central roll i det framtida rekryteringsarbetet är både jag, Överbefälhavaren och många med oss eniga om. Attraktiviteten finns där redan och frivilligheten är de själva måna att slå vakt om.

Men låt oss uppehålla oss en stund vid den process som nu pågår i utformningen av bas- och insatsorganisationen som

Annicka Engblom:

Replik till Peter Jeppsson

jag tror Peter Jeppsson egentligen åsyftar. Jag har tidigt lyft ett varnande finger för konsekvenserna av den skevhet i tilldelning av personalram som uppstår om försvarsmaktledningen väljer samma lösning för de stående som kontrakterade förbanden.

De stående förbanden, Flygvapnet och Marinen, består ju till skillnad mot Armén inte av spegelförband, där den ena av två bataljoner kan bemanna skolor och högkvarter medan den andre står i insatsberedskap.

För att lösa bland annat ovanstående uppgifter, eller fylla upp vakanser för sjukfrånvaro, föräldraledighet eller annan frånvaro, kommer med nuvarande förslag till exempel marin personal behöva plockas från fartygsförbanden. Därmed kommer inte Marinen att kunna uppfylla kravet på att vara stående förband. Som ytterst ansvarig beslutsfattare av en försvarsmakt för Sverige vill jag se en utveckling inom försvarsorganisationen som levererar beställd förmåga.

Peter Jeppsson vet mycket väl att det är försvarsmaktledningen som äger att lösa denna fråga och inte regeringen. Förband och plattformar ska riggas med personal att utföra de av Riksdag och regering åsatta uppgifterna. Ändå vill han göra en koppling till ovanstående problematik med resursbrist samtidigt som Peter Jeppsson och hans parti föreslagit bespa-

ringar på försvaret i mångmiljardklassen. Vem som helst inser ju att det här inte går ihop.

Ser vi historiskt har moderaterna och socialdemokraterna ofta varit överens i de avgörande försvars- och säkerhetspolitiska frågorna. Så också om försvarets personalförsörjning, där Peter Jeppssons nya partiledare, Håkan Juholt, satt med i den eniga försvarsberedning vilken föreslog att försvarets insatsorganisation skulle bemannas på frivillig grund. Det var därför med förvåning jag läste Peter Jeppssons inlägg i denna tidning. Det får mig att undra på vilken fot socialdemokratin egentligen står.

Initialt har de två första rekryteringsomgångarna till den militära grundutbildningen gått över förväntan med 10000 sökanden till 1200 platser. Nu är övergången för Försvarsmakten från ett värnpliktsystem till ett frivilligt rekryteringssystem med vilande plikttag satt i effekt. Det kommer att bli en utmaning för oss alla, både politiskt, militärt och för det civila samhället, men det är en nödvändighet för att åstadkomma det tillgängliga försvar med hög tillgänglighet, flexibilitet och beredskap som vi alla åstundar.

Försvaret genomgår en stor omvandling och behöver arbetsro för att förnyelsen ska kunna genomföras. ■

Annicka Engblom (M) är ledamot av Riksdagens försvarsutskott med bakgrund i Marinen och Försvarets radioanstalt.

Tommy Jeppsson:

En ÖB och hans visioner

Få är de främsta militära företrädare som i så hög grad präglat sitt lands militära utveckling som den tidigare norske försvarschefen general Sverre Diesen. Att så skett får tillskrivas Diesens intelligens parad med en dynamisk läggning, logiskt tänkande, målmedvetenhet och svårslagen argumentationsstyrka. Sverre Diesen har inte bara varit huvudarkitekt för försvarstransformationen i sitt eget land utan har också i hög grad haft samma roll avseende utvecklingen av det Nordiska militära samarbetet.

General Diesen har inte lagt försvarsfrågorna på hyllan i samband med sin pensionsavgång, och de som känner honom hade inte förväntat något annat av en person som under hela sin tid som officer varit i frontlinjen i norsk försvarsdebatt och dessutom blivit internationellt uppmärksammas för sin publicistiska verksamhet. I sin senaste bok, *Fornyelse eller Forvitring? Forsvaret mot 2020*, ger han sin syn på tillståndet i dagens norska försvar liksom den fortsatta utvecklingen som i allt väsentligt utgör den målbild Diesen kommunicerat under många år.

Det försvar Diesen förespråkar är optimerat mot det begränsade angreppet, således en statlig aktör som genomför en begränsad militär styrkeinsats mot ett begränsat geografiskt område under begränsad tid i syfte att exempelvis påtvinga den norska regeringen eftergifter. Och det är nordområdet med dess tillgångar på olja, gas och rika förekomst av fisk som utgör en geostrategisk utgångspunkt för författarens argumentation.

Den styrkestruktur som enligt Diesen bäst svarar upp mot behoven präglas av högteknologiska militära kapaciteter, där luft- och sjöstridskrafterna prioriteras, vilka har hög beredskap och dito professionalitet. Således ett försvar med hög initialeffekt men med starkt begränsad uthållighet och optimerat för suveränitetshävdande uppgifter och följaktligen starkt beroende av tidiga allierade förstärkningar i samband med en militär konflikt. Inte minst sammanhänger dessa tidiga förstärkningsbehov med att den av Diesen föreslagna lantmilitära kapaciteten är ytterligt begränsad med två mekaniserade infanteribataljoner som kärna, vilkas förmåga att försvara de områden som krävs för att säkra Nato-förstärkningar kan ifrågasättas.

Mycket i Diesens argumentation präglas av oklanderlig logik, och givet presumtiva motståndares bedömda säkerhetsintressen och militära utveckling anser författaren den av honom förordade styrkestrukturen som den mest kostnadseffektiva.

Besvärande i sammanhanget är dock att konflikter sällan utvecklas i den riktning som förutskickats. Det som förutsetts bli korta krig har ofta blivit tidsmässigt utdragna med stora förluster i liv och materiella värden som resultat. Tron på teknologisk överlägsenhet har ofta kommit på skam vid konfrontation med en tänkande motståndare som förstått betydelsen av klok strategi, inkluderande betydelsen av att påverka den internationella opinionen till egen fördel kopplat till bemä-

trandet av operationskonst och taktik. Avseende militära kapaciteter har det ofta handlat om en mix mellan spetsteknologi inom några väl definierade sättningsområden och en avvägning mellan tillräckligt bra, robust och fungerande teknik och volym.

Man kan dela, alternativt vara oenig med, Diesens försvarskoncept. Hans åsikter lämnar dock ingen läsare oberörd. Argumenten underbyggs av solid logik och här är det intressant med ett självtest på förmågan till motargument, såvida läsaren inte delar författarens syn. Att den tidigare norske Försvarschefen valt att efter den aktiva tjänstens avslutning fortsatt engagera sig i försvarsfrågorna uppfattar recensenten som en styrka, givet den ganska fåtaliga skara som ägnar sig åt ämnet. Det gäller i såväl Norge som vårt land, varmed det också är sagt att Sverre Diesens motsvarighet i Sverige hade varit ytterligt vitaliserande. ■

Tommy Jeppsson är redaktör för vårt försvar.

Sverre Diesen: *Fornyelse eller forvitring? Forsvaret mot 2020*. Cappelen Damm 2011

Olof Santesson:

Färre soldater än planerat

Sverige ska försvaras av 50 000 man. Varför då klagas och komma med invändningar och reservationer? Börja bara inte räkna på antalet tillgängliga stridande bataljoner, för av dem blir det inte många: kanske två, möjligen tre med anspråk på att betraktas som stående förband.

Försvarspolitik är ju allt på väg att bli riktigt bra; i varje fall är det vad vi förväntas ta till oss. Ingenting är visserligen som under det kalla kriget och ska heller inte vara så, men det finns litet mer att ta av än under åren av "time out". Sverige har för alla eventualiteter höjt

garden ett snäpp, och högkvarteret har i uppdrag att skapa en ny försvarsplan, den första på tjugotalet år sedan början av 1990-talet.

Den militära uppstramning som pågår är, om man lyssnar till Sten Tolgfors, resultatet av de krafttag som har tagits sedan sensommaren 2008. Det var då som Rysslands anfall mot Georgien hos våra politiker nästan över en natt tycktes skapa ett strategiskt och säkerhetspolitiskt ändrat läge; om också inte direkt en nygammal hotbild. Försvarsministern går inte så långt som att säga att de 50 000 (inräknat hemvärnet)

finns gripbara redan "här och nu", som han gärna pratar om, men den vara han pratar för är IO 14, den "insatsorganisation" som ska intas om tre år.

På militärt håll har man från praktiskt taget första stund reserverat sig för att arbetet inte kan gå så fort och sagt att rätta måldatum nog snarare är 2019. Så, om åtta år skulle det således finnas täckning för år av utfästelser att det svenska försvaret till exempel på armésidan ska förfoga över åtta manöverbataljoner plus understöds- och underhållsförband, inalles ett tjugotal bataljoner, personellt respektive materiellt uppfyllda

Foto: Finlands Försvarsmakt

Professionella militära organisationer som bygger sin personalförsörjning på fast anställning och kontrakt riskerar alltid ett volymproblem jämfört med ett värnplikssystem som det i Finland. Bilden visar finska soldater under övning.

och insatsberedda? Nej, det är uppenbart att räkna med för mycket.

Ett problem är, som vanligt när det sedan snart ett halvsekel gäller det militära försvaret, att man riskerar att tillskjutna budgetmedel inte motsvarar vad den utlovade insatsorganisationen för med sig av utgifter. I Sälen kom en igenkännlig varningssignal från ÖB Sverker Göransson: Försvaret är i balans just nu, men för varadera 2013 och 2014 behöver han extra 700 miljoner, samtidigt som det förefaller klart att alliansregeringen inte har tänkt sig att öka några försvarsanslag.

Intrycket skapas onekligen att den tänkta organisationen för några år sedan presenterades för statsmakterna och svenska folket av försvaret utan reservationer för vad den kunde kräva av skattemedel. Det handlar ju om en synnerligen blygsam rustning för ett territorialförsvar, men har man ändå oavsiktligt råkat överplanera? Redan här förefaller läget onekligen kunna komma att bli ganska skakigt på vägen till 2014–2019.

Men det andra verkligt stora problemet verkar bli hur man ska få tag i alla dem som krävs till Försvarsmakten nu när Sverige har lämnat den gamla modellen med ett värnpliktsförsvar?

Förutom den nya kåren på bortåt 5 000 specialstofferare, "other ranks", som tar åtskilliga år att nå full styrka, har Försvarsmakten räknat med att i en eller annan form behöva anställa nära 16 000 gruppchefer, soldater och sjömän för att bemanna insatsorganisationen.

Politikerna, som ville värja sig mot påståenden om att Sverige får ett "yrkesförsvar", i vissa kretsar ett fult ord, har yrkat på att i grova drag inte mer än en fjärdedel ska vara sk kontinuerligt anställda; resten ska finnas gripbara från sina civila jobb/utbildning etcetera för tidvis tjänstgöring, sex månader i stöten. Så ser fördelningen inte alls ut i Försvarsmaktens planer, där närmare 45 procent framställs som kontinuerligt anställda. Går man till hemsidorna för regementen som redovisar två bataljoner visar sig ambitionen var ännu litet högre: den ena bataljonen ska bemannas av kontinuerligt anställda soldater, den andra av tidvis anställda. Fifty-fifty således i dessa önskedrömmar.

Man förstår varför det har blivit en sådan skillnad på de politiska avsikterna och de klart synbara arméförhoppningarna. Betydande delar av de kontinuerligt anställda krävs för att hålla igång marinens och flygvapnets system. Med politikernas ambitioner skulle det helt enkelt ha blivit för få över för arméns förband för att sätta upp vad som kunde ge åtminstone ett sken av att Sverige kommer att höja sin beredskap med ett antal "stående styrkor".

Dessutom, och här kommer det verkliga kruket, blir kanske det lättare, eller i varje fall minst svårt att på heltid anställa gruppchefer, soldater och sjömän, även om också detta kan bli nog så svårt. Här yppar i varje fall högkvarteret viss tillförsikt om att rekryteringen ska gå vägen. Men när det gäller den större gruppen – de tänkta tidvis tjänstgörande – finns det ingen sådan mer eller mindre välunderbyggd förhoppning. Snarare är det tvärtom. Det kan redan nu sägas att man kommer att vara mycket långt ifrån målet 2014.

Så framgick av generallöjtnanten Jan Salestrands vällovligt öppna och osminkade redogörelse vid Krigsvetenskapsakademiens sammanträde den

18 april. Statsmakterna har tagit fasta på nödvändigheten av och välsignelsen med ett nytt personalförsörjningssystem innan nödvändiga bitar hunnit komma på plats. Arbetsgivar- och företagarorganisationer har inte gett något på hand av om/hur de skulle kunna underlätta för en modell med civilt anställda som har förbundit sig att med några års mellanrum rycka in för ett halvårs militärtjänst.

Det rör sig, inte bara för fämansföretag, om anställda som kan vara nyckelpersoner i den normala, civila verksamheten. Hur angelägna kommer arbetsgivare vara att anställa män och kvinnor som redan vid anställningsintervjun skulle behöva berätta att de halvårsvis kan behöva vara borta i militärtjänst? Vi vet ju hur svårt det många gånger kunde vara att bemanna det kalla krigets svenska repförband, när anstånden för militära chefer på kompaninivå och föregångsmän haglade.

Några har jämfört med anställningen av rätt talrika reservofficerare under det kalla kriget. Den parallellen håller dåligt. På värnplikstiden var det vid intervjuer eller anställningstillfällen inga som frågade och få som kände sig behöva upplysa om eventuella militära åtaganden.

Reservofficerare kunde i värsta fall – främst som kompanichefer – kanske vart sjätte år vara borta från sitt arbete kring en och en halv månad, det stora flertalet under långt kortare tid. Många hade inte behövt gardera sig för återkommande långvarig frånvaro för militärtjänst när de sökte jobb. Jag själv, som gick under 1943 års reservofficerskungörelse, var skyldig att tjänstgöra 48 dagar per treårsperiod. De dagarna använde jag semestrar till. Så kunde det gå till i privat tjänst. I offentlig hade det rent av räknats som en merit att vara reservofficer.

Det nya systemet torde kräva att mycket mer av förar-

bete än hittills finns på plats för att en rekrytering av tidvis tjänstgörande ska komma igång på bredden. För dagen gläds uppenbarligen ansvariga inom Försvarsmakten över enskilda förbandsinitiativ, som hos Lv6, där man har lyckats anställa tvåhundra personer för deltidstjänstgöring.

Mycket har berömvärt snabbt klarats ut av arbetsmarknadsvillkor m m. Men det förstår inte när det gäller dem som kunde överväga att tidvis tjänstgöra militärt. Vad kommer det att krävas i form av lockbete, meriter och framförhållningstid för den enskilde och något slags vinning för hans/hennes chef? Här är goda lösningar dyra.

Tillräckligt många behöver sedan nappa på att ingå i enheter av tidvis tjänstgörande gruppchefer, soldater och sjömän, en mobiliserbar reserv, för att något slags förbandsmassa ska kunna skapas. Sedan ska de också övas, med nödtorftig förmåga att smälta samman till ett fungerande krigsförband. Kan någon idag med säkerhet säga om kvaliteten bör kunna överträffa vad man under det kalla kriget hann uppnå med värnpliktsförbanden? Salestrands grafik visar i varje fall att allt nödvändigt arbete kommer att ta lång tid, längre än många har intalat sig eller låtit sig invaggas i.

Till dess måste vi räkna med att insatsorganisationen till övervägande delen består av kontinuerligt tjänstgörande personal. Det går, framför allt för arméns del, helt enkelt inte i hop med ambitionerna. När den dubbla svårigheten, att få pengarna att räcka och soldaterna att finnas tillgängliga, har verkat en tid återstår att se vad av insatsorganisationen 2014 som verkligen finns gripbar på plats. Inte lär det bli vad högkvarteret har tänkt sig och försvarsministern redan har tagit till sig. ■

Olof Santesson var utrikesredaktör i dagen Nyheter 1973–1998.

Lars Nicander:

En sammanhå

De två terrorhändelserna i december 2010 – självmordsbombningen på Bryggargatan i Stockholm och arresteringen av fyra individer som planerade attentat i Köpenhamn – leder till funderingar på hur samhällets strategi på detta område bör förändras i en mer sammanhållen inriktning. Den hittillsvarande snäva judiciella synen om att terrorismen i stort är ett polisiärt brottsbekämpande problem är ju tyvärr i realiteten ännu förhärskande.

Sverige anammade i februari 2008 i en handlingsplan EU:s breda och integrerade strategi för motverkan av terrorism. De fyra bärande pelarna i denna strategi var *Förebygga, Avvärja, Skydda och Förbereda*.

- Den förebyggande delen handlar om att motverka att individer (främst yngre män) dras in i våldsam extremism innan den övergår till våldsbejakande terrorism. D v s undersöka och motverka orsaker i fasen innan de blir föremål för brottsbekämpande myndigheters agerande. Detta har hittills varit en fråga för det nedlagda Integrations- och Jämställdhetsdepartementet och som efter valet statsrådet Birgitta Olsson i sin egenskap av demokratiminister nu är ansvarig för.

- Den avvärjande delen handlar om traditionellt polisiära metoder för att förhindra och beivra terrordåd. Här är det helt klart att det är justitiedepartementet som är ansvarigt inom Regeringskansliet med Säkerhetspolisen som operativ myndighet. Här är också SÄPO på internationell framkant trots ett begränsat brottsbeivrande mandat. Detta till skillnad från exempelvis sina danska kollegor som har ett vidare

mandat om att "stärka samhällets motståndskraft".

- Den förberedande delen handlar om övningar och krisberedskapsplanering och där ansvaret i Regeringskansliet delas mellan Statsrådsberedningens kriskansli och Försvarsdepartementet med Myndigheten för Samhällets skydd och beredskap (MSB) som ansvarig myndighet.

- Den skyddande delen handlar om reaktiva åtgärder för att te ex öka skyddet av den moderna infrastrukturen. Här är Försvarsdepartementet och MSB de ansvariga företrädarna.

- Till detta ska även läggas de förhandlingsaktiviteter i internationella sammanhang som UD är ansvariga för.

Som synes är ansvaret för genomförandet av den svenska handlingsplanen uppdelat på fyra olika utgiftsområden i regeringens budget, samtidigt som det inte finns någon särskild samordning av detta. Ett första ganska klart behov är att Sverige måste ha en nationell terrorismkoordinator inom regeringskansliet – kanske efter holländsk förebild. Behovet av detta är särskilt angeläget då vi till skillnad från flertalet andra liknande länder saknar ett sammanhållande inrikesdepartement, där alla ovan nämnda delar kunde samlas inom ett och samma utgiftsområde.

Just de förebyggande åtgärderna är särskilt viktiga att uppmärksamma för att förhindra att individer dras in i sammanhang som i slutändan leder till de två olika händelserna i december. Det handlar då inte minst om en generell strategi med förebyggande åtgärder på lokal och kommunal nivå för att tidigt kunna erbjuda dessa

Ellen terrorstrategi?

Lars Nicander berör en såväl global som nationell säkerhetsutmaning. I USA står kampen mot terrorismen mycket högt på den politiska agendan. Bilden visar President Obama med ett antal nyckelrådgivare i samband med ett möte 1. maj i år i Vita Husets situationsrum i samband med jakten på Osama bin Ladin.

Foto: White House photo by Pete Souza

alternativa vägval och vid behov i samverkan med berörda religiösa organisationer.

Flera rapporter – bl a från Sveriges kommuner och Landsting (SKL) – har noterat att det inte finns någon nationell strategi för förebyggande av våldsbejakande extremism som berör den kommunala nivån där resurserna finns och behövs. Åtgärderna är mer av "ad hoc"-karaktär och blandas ihop med övriga "trygghetsfrämjande" åtgärder. En förklaring är den svenska kommunala självstyrelsen som skiljer oss från t ex Holland och Danmark, och att det inte finns någon utpekad svensk myndighet för detta område under demokratiministern. Behovet av samverkan mellan regeringskansliet och SKL blir därför så

mycket större. Demokratiministern har efter en snabbrundtur till länderna ovan också förredömligt snabbt varit ute och markerat sin vilja av att ta fram en nationell handlingsplan mot förebyggande av extremism, trots att denna fråga inte hunnits beredas samlat i regeringskretsen.

Det samverkansråd mot terrorism som SÄPO leder är också präglad av att sakna ett organ med ett förebyggande perspektiv enligt EU och den svenska handlingsplanen, och bara företräda myndigheter med "operativa uppgifter". Detta leder till ett reaktivt förhållningsätt utifrån att åsikter och betenden som inte är brottsliga är oproblematiske, vilket i sin tur leder till att motåtgärder från samhället uppmärksammas och

sätts in för sent. Behovet av mer samlad forskning och ny kunskap kring förebyggande åtgärder med koppling till svenska förhållanden är därför uppenbart.

Händelserna i december i fjol har säkert hos många skapat en känsla av att Sverige kanske inte längre är en skyddad ö i en terrorismdrabbad värld. Detta får dock inte stanna vid fokusering på operativa detaljer och förhållanden. Vi behöver även långsiktigt en svensk strategi mot terrorism som förankras även organisatoriskt i stället för den splittring som finns idag. ■

Lars Nicander är chef för Centrum för Asymmetriska Hot- och Terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan

Wilhelm Agrell:

Varför försvar egentligen?

Wilhelm Agrell. Foto: Privat

Någon gång kan det vara klargörande att ta ett par steg tillbaka och begrunda varför Sverige alls har en försvarsmakt. Svaret kan tyckas självklart och i vilket fall som helst grundligt genomtröskat i en drygt sekellång serie av debatter från "Det befästa fattighuset" och Pansarbåtsinsamlingen till den pågående Afghanistaninsatsen. Men just det tillsynes självklara behöver ibland granskas närmare, och visar sig då inte sällan vara mer komplicerat och mångbottnat än vid ett ytligt betraktande.

Det finns skäl som betonas och som ingår i en officiell retorik, men det finns också sådana som är mer eller mindre uttalade och istället framträder ur den förda politiken. Och slutligen finns skäl som tidigare spelat en viktig roll men som av en eller annan anledning glömts bort eller utmönstrats som otidsenliga.

Försvaret som instrument

Om vi går till den senaste försvarspropositionen 2008/09: 140: "Ett användbart försvar" slår redan titeln fast vilket det officiella svaret numera är på frågan varför vi har ett försvar.

Dagens försvarsmakt beskrivs här som en nyttomaximerad organisation som förväntas leverera synliga och mätbara resultat i närtid. *Här och nu* är den devis som gång på gång upprepas, i tydlig kontrast till både det sena kalla krigets mobiliserbara invasionsförsvar och 1990-talets nådatidsresonemang. Det är istället samtiden och omedelbarheten som gäller, Försvarsmakten förväntas, liksom skola, forskning och rättsväsen, att leverera, att producera mätbara resultat som kan bockas av mot den politiska beställningen.

2009 års svenska försvar beskrivs som ett medel för att lösa uppgifter hemma och borta, nationellt och internationellt. Somliga av dessa är konkreta, andra mer abstrakta och symboliska. Den syn på försvaret som här framträder är uteslutande instrumentell, det angivna behovet av insatser är inte bara styrande för försvarets inriktning och omfattning, inga andra skäl förs fram till varför landet överhuvudtaget har ett försvar.

Också den kritik som har kommit att riktas mot den rådande inriktningen av försvaret har i huvudsak haft samma instrumentella perspektiv och tagit upp de alternativa säkerhetspolitiska och operativa uppgifter som försvaret borde kunna lösa, låt vara att man här diskuterar andra prioriteringar mellan uppgifter och definierar dem utifrån andra politiska och strategiska antaganden. Försvarspolitik och försvarsdebatt är per definition hotfixe-

rade, helt enkelt därför att hotbilderna har en så stark retorisk kraft och legitimerande funktion. Den som vill åstadkomma något på försvarsområdet måste först och främst argumentera i hotbildstermer och allra helst etablera ett tolkningsföreträde i fråga om näraliggande eller potentiella hot. Det kan handla om den ryska Östersjöflottan i början av förra seklet eller dagens konfliktspridning från ett sönderfallande Afghanistan.

Den senaste försvarspropositionen skiljer sig i detta avseende inte från den långa raden av tidigare försvarsbeslut, alla inriktade på försvarets roll som instrument – inledningsvis för att försvara landet och dess oberoende men från 1968 och framåt som ett av flera medel för en mer övergripande säker-

En bild som inte sällan visats för att underbygga värdet av ett svenskt försvar.

hetspolitik som inte bara innefattade utrikespolitik utan också fält som handels-, bistånds- och nedrustningspolitik. Den avgörande skillnaden i synen på försvaret som instrument ligger dock i tidsförhållandena.

Försvarets fredstida förmåga, förmågan *här och nu* för att använda 2009 års politiska terminologi, var mycket begränsad. Den politiskt fastlagda inriktningen på invasionsförsvar som försvarets huvuduppgift innebar en kraftsamling på framtida förmåga, som successivt under 1960- och 70-talens internationella avspänning försköts allt längre bort mot en planeringshorisont i framtiden. Effekterna av denna prioritering av långsiktigheten för möjligheterna att använda försvaret som instrument i när-

tid blev uppenbara i början av 1980-talet i samband med ubåtskrisen och det ur svenskt perspektiv försämrade strategiska läget i Nordeuropa och omgivande havsområden.

Också den övergångspolitik som inleddes med försvarsbeslutet 1996 kom att präglas av synen på försvaret som ett framtida potentiellt instrument, men med den viktiga skillnaden att det nu inte mer ansågs behöva fungera som ett hemförlovat invasionsförsvar utan mera utgöra en vilande resurs av förmågor, en inriktning som ytterligare fördjupades med den stora försvarsomläggningen 1998–2000. Man kan säga att försvaret ännu mer framställdes som ett potentiellt instrument i en framtid bortom överblickbara hotbilder. Samti-

digt hade de internationella insatsernas relativa säkerhetspolitiska prioritering ökat markant från mitten 1990-talet. Klyftan mellan *här men kanske sedan* och *där och genast* växte och blev tillslut ohanterlig försvarsekonomiskt, organisatoriskt men i sista hand försvarspolitiskt. Ett möjligt framtida instrument utan legitimerande hotbild kunde inte upprätthållas i konkurrens med andra långt mer påtagliga uppgifter.

Försvaret som symbol

Men finns det då inga andra perspektiv på en försvarsmakt? Eller är den lika utbytbar och avvecklingsbar som vilket säkerhetsföretag som helst? Nej, knappast. Inte ens i den bästa av världar kan staten helt frånhända sig sitt våldsmonopol och ansvaret för kontroll av ett territorium. Både utåt och inåt skulle en uppluckring av våldsmonopolet kunna få svåröverskådliga indirekta effekter på suveränitet och statens auktoritet generellt. Om försvaret skall förväntas leverera synliga och mätbara resultat i olika avseenden så bör till denna lista alltså även tillfogas den grundläggande punkten om försvarsmaktens fortsatta existens som sådan.

I teorin skulle vissa av dessa klassiska försvarsfunktioner kunna överlätas på andra aktörer, så som skett i den omfattande användningen av kontrakterade företag och civil personal i det amerikanska försvaret och dess insatser. Andra funktioner kan skötas gemensamt på en bi- eller multilateral basis, något som förekommit under lång tid men som kan förväntas öka i takt med att olika system blir alltmer resurskrävande och därmed omöjliga att hantera nationellt.

Den svenska neutralitetspolitiken utgjorde länge en starkt gränssättande faktor i dessa avseenden, även om gränsen inte var så distinkt som den framhölls i officiella deklarationer och framförallt handlade om

vad som låg på bordet, inte vad som försiggick under det. Neutralitetspolitiken, så som den formulerades i början av 1970-talet, utgjordes dels av de grundläggande och då vedertagna deklarationerna om alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig och att Sveriges politik inte fick skapa misstro eller förväntningar hos någon av stormakterna, dels av en lista på självpåtagna begränsningar ifråga om beroendeförhållanden.

Inte bara försvarets förmåga utan också dess symboliska betydelse kom i förgrunden genom det sätt på vilket neutralitetspolitiken formulerades. Försvarets utformning, liksom dess materiella innehåll, skulle inte bara stå i samklang med dessa självpåtagna begränsningar utan också bidra till att underbygga trovärdigheten i politiken.

Denna symboliska betydelse kom snarast att förstärkas i det mer spända säkerhetspolitiska läget under första hälften av 1980-talet men försvann i praktiken som en följd av blockupplösningen 1989-91. Många av de strukturer som byggts upp i hägn av neutralitetspolitiken kom dock att leva kvar, inte minst på det försvarsindustriella området. Försvarsindustrin kom dock samtidigt att genomgå en snabb internationalisering som skulle ha varit otänkbar inom ramen för den tidigare neutralitetspolitiken.

De internationella insatserna, framförallt efter det avgörande politiska skiftet från svenskt deltagande i "blå" operationer till Nato- och senare även EU-ledda multinationella operationer, kom samtidigt att växa fram som en viktigt symbolisk roll för försvaret inom ramen för en säkerhetspolitik som alltmer fokuserade på deltagande i internationella säkerhetsstrukturer. Försvaret kunde här fungera som säkerhetspolitisk markör och demonstrera politisk vilja, även i de

fall där försvarets roll som instrument var begränsad – något som 2011 års Libyeninsats illustrerar. Man kan här säga att de internationella insatserna inte bara gav ett till stora delar uppgiftslöst försvar en roll i säkerhetspolitiken utan också kom att ersätta neutralitetspolitiken som försvarets huvudsakliga symboliska funktion, lika starkt understruken i de officiella deklarationerna.

Försvaret som samhällsinstitution

Avvecklingen av neutralitetspolitiken och den etablerade nationella försvarsorganisationen kom att aktualisera försvarets roll som samhällsinstitution i vidare mening än den instrumentella och symboliska. Försvaret var, när denna process inleddes, ingen separat struktur utan invävd i samhället via lokal arbetsmarknad, inhemsk försvarsindustri, den allmänna värnplikten och det nätverk som utgjordes av totalförsvarets myndigheter, organisationer och beredskapsplanläggning. Inget av detta var i Sveriges fall vare sig nytt eller slumpmässigt; försvarets integration i samhället, sammanfattad i begreppet totalförsvartanken, hade medvetet grundats under andra världskrigets beredskapsår och byggts ut och permanentats under det kalla kriget.

Lossbrytandet av Försvarsmakten ur detta större sammanhang är förmodligen den mest vittgående enskilda förändringen i försvarspolitik sedan det kalla krigets slut, även om den av självklara skäl inte har uttryckts explicit utan tillhör de förändringar som måste utläsas ur det som inte sägs och längre görs.

Förankringen i samhället innebar en resursmässig tillgång men också en försvarspolitisk begränsning, en konserverande kraft som kunde motverka förändring oberoende av hotbilder, operativa uppgifter och symbolisk betydelse för säkerhetspolitiken. De försvarskommunala komplexen kom

således att utveckla en imponerande förmåga till seg fördröjningsstrid i inrikespolitiken under den senare delen av det kalla kriget. På ett motsvarande sätt kunde de försvarsindustriella komplexen säkra teknikutveckling och produktion på vad som i praktiken var en statskontrollerad monopolmarknad.

Försvarspolitik blev här ett sätt att bedriva statssubventionerad industri- och näringspolitik. Denna hade ofta lite eller ingenting med hotbilder och strategiska överväganden att göra, annat än att dessa för den politiska konsistensens skull behövde justeras för att kunna legitimeras besluten.

Efter det kalla krigets slut försvagades det militär-kommunala komplexet, inte minst genom nedmonterandet av totalförvarsstrukturen och den nationella försvarsdimensionen. De givna legitimerande argument som varit verksamma under nära ett sekel tappade därmed sin politiska effekt, något som bland annat visade sig i avvecklingen av försvarets närvaro på Gotland.

Med det försvarsindustriella komplexet förhöll det sig på ett annat sätt eftersom detta inte i lika hög grad var knutet enbart till försvarsorganisationens fortbestånd utan också till andra samhällsfält som forskning, teknikutveckling och industristruktur, liksom till symbolvärden som sträckte sig utanför försvars- och säkerhetspolitiken och var relaterade till Sveriges status som högteknologisk nation och samarbetspartner. Utvecklingen från 1996 och framåt kom här snarast att gå i en riktning där försvaret blev en stödfunktion till industrin och inte tvärtom. Beställningen av delserie 3 av JAS utgör det tydligaste exemplet på denna omvända dynamik, liksom uppgiften till Försvarsmakten att svara för viktiga delar av den exportstöddjande verksamheten.

En sista men samtidigt

grundläggande del av försvarets roll som samhällsfunktion handlar om folkförankringen. Ingen del av försvarets utveckling från slutet av 1800-talet och under 1900-talet har varit så starkt politiskt laddad. Den allmänna värnplikten och försvarets transformering från en ideologisk och social särkultur till en integrerad del av ett större samhällsprojekt utgjorde grunden för en lång period av parlamentarisk enighet kring försvarets grundläggande struktur och fortbestånd. Det som steg för steg etablerades var ett slags samhällskontrakt där försvaret hade sin givna roll men också var beroende av andra samhällsintressen och inte odlade en motsättning till dem.

Dåvarande överbefälhavaren Helge Jung sammanfattade i sin personliga inledning till ÖB-planen *Vårt framtida försvar* (ÖB-47) tankarna kring denna integration av försvaret i samhället. En strävan att till varje pris bygga upp en stark krigsmakt skulle vara missriktad, framhöll han, samtidigt som all erfarenhet visade att det skulle vara för sent att i en akut kris ta igen vad som försumrats. Försvaret och sociala reformer fick dock inte som i seklets början ställas mot varandra, samhällsutvecklingen och försvarets utveckling hängde samman och sågs av Jung som ömsesidigt förstärkande, en process som sedan i stor utsträckning kom att präglade det följande halvsekle.

Den försvarsmakt som nu stöps i formen *här och nu* framstår snarare som skild från samhället än som en del av det. Värnplikten utmönstras som överspelad och dysfunktionell och den folkliga förankringen hastas förbi i en några bisatser som en pinsamhet från svunna tider. Och kanske är det verkligen så. Var tid lägger sitt perspektiv på försvaret och ger sina svar på frågan varför det behövs, egentligen. ■

Wilhelm Agrell är professor.

Helge Löfstedt:

Finska och svenska reformer

Både den svenska och finska försvarsmakten är sedan ett antal år inne i en förändrings- och utvecklingsprocess. Noteras bör då att även Finland genomför stora förändringar samtidigt som man håller fast vid allmän värnplikt.

Den jämförelse som här redovisas visar att den finska försvarsmakten har gynnsammare utgångsläge än den svenska och att det finns en stor uppsättning av modern materiel i det finska försvaret. I vissa fall har denna materiel högre prestanda än motsvarande svensk materiel. Generellt är att materielanskaffningen genomförs till väsentligt mindre utgifter. Även förbandsverksamheten genomförs med mindre utgifter än motsvarande svenska.

Målet för det svenska reformarbetet och struktur 2014 förutsätts vara känd av läsaren. Motsvarande finska redovisas i *Finlands säkerhets- och försvarspolitik 2009*¹. Det finska reformarbetet sker enligt en plan för åren 2011–2015.

Det finns de i Sverige som inte är öppna för jämförelser med det finska försvaret. Det gäller även utredningen *Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer*². Motivet synes vara det finska fasthållandet vid allmän värnplikt samt att man även i denna utredning inte inser vilka moderna inslag som finns i det finska försvaret. Min

genomgång leder till slutsatsen att den finska motsvarigheten till den svenska krigsorganisationen besitter en något högre förmåga än vår. Samtidigt visar genomgången att den *försvarsekonomiska verkningsgraden* i Finland är väsentligt högre än den svenska. Begreppet *försvarsekonomisk verkningsgrad* infördes av ESO-studien och ingår som utgångspunkt för stora delar av resonemanget.

Den finska försvarsförmågan upprätthålls och utvecklas med försvarsutgifter som är mindre än de svenska. Detta framgår tydligast när det gäller utgifter för *försvarsmateriel* under perioden 2000 till 2009. De svenska materielutgifterna var då 16 miljarder Euro och de finska 6. Våra materielutgifter var således ca 10 miljarder Euro eller 100 miljarder kronor högre än de finska! Den finska materielanskaffningen genomförs på ett sätt som ger avsevärt mycket större materiell försvarsförmåga i förhållande till utgifterna än den svenska. Således visar den finska materielanskaffningen avsevärt högre försvarsekonomisk verkningsgrad än den svenska.

När det gäller utgifter för *förbandsverksamhet* (utbildning och övningar) är skillnaderna inte lika stora som när det gäller materiel. De finska utgifterna för förbandsverksamhet är marginellt mindre än de svenska. Samtidigt bedöms den samlade finska operativa förmågan något

större än den svenska. Således är även den finska försvarsekonomiska verkningsgraden med avseende på förbandsverksamhet högre än den svenska.

Luftförsvaret

I nuläget har de svenska flygstridskrafterna 100 stridsflygplan av typen JAS 39 och de finska har 64 stridsflygplan av den amerikanska typen F 18. I den skattning av operativ förmåga som här görs bedöms de två flygplantyperna materiellt likvärdiga. Detta även om det går att finna röster som argumenterar till förmån för både JAS och F 18. (Se tabell)

Finländska *skolflygplan* kan i tillägg beväpnas. De har en större direkt användning än de svenska skolflygplanen SK 60 eftersom man i vårt land under senare tid avstått från beväpning och därmed direkt en stridande roll för dessa.

Vidare har Finland behållit

och vidareutvecklat sitt *luftvärn* i väsentligt större omfattning än vad vi gjort. Det gäller särskilt den del av luftvärnet som har medellång och lång räckvidd. Under de närmaste åren kommer detta även att ytterligare förstärkas genom inköp av det norska luftvärnssystemet NASAMS. Man lägger då särskild vikt vid att förstärka luftförsvaret av huvudstadsområdet. Totalt sett har Finland en bättre balans mellan stridsflyg och luftvärn än vad Sverige har.

Inköpet av F 18 i Finland under senare delen av 1990-talet har följts upp med uppbyggandet av en modern och kapabel *helikopterstyrka* med motsvarigheten till vår Hkp14, vilken tagits i drift väsentligt tidigare än i Sverige. Vidare bygger Finland upp en modern *transportflygorganisation* som, även om den är väsentligt min-

dre än den svenska, innebär en väsentlig ökning.

Den angivna beredskapen vid de svenska flygförbanden är att hälften är insatsberedda inom tio dagar, medan resten är insatsberedda inom ett år. De finska förbanden bedöms vara normala stående förband. Skillnaden i beredskap indikeras av respektive årsredovisning som visar något längre flygtid per flygplan för de finska F 18 än de svenska JAS. I Sverige har dock flygtiden per flygplan ökat under 2010.

Bedömningen av operativ kapacitet³ är att det svenska luftförsvaret har en något högre förmåga än det finska. För tio år sedan var skillnaden väsentligt större till vår fördel. Den finska utvecklingen inom detta område har skett genom anskaffning av färdigutvecklad materiel som oftast har funnits i tjänst i andra länder. Samtidigt är materielen modern och kommer att finnas i bruk internationellt under lång tid.

För en bedömning av den *försvarsekonomiska verkningsgraden* blir indelningen något avvikande. Luftvärnet hänförs i båda länderna till markstridskrafterna. Helikoptrarna i Finland hänförs också dit medan de i Sverige hänförs till flygstridskrafterna. Sammanställningarna från FN visar att utgifterna för förbandsverksamhet vid de finska flygstridskrafterna är ungefär 65% av de svenska. Bedömningen av relationerna i operativ kapacitet mellan respektive flygstridskrafter ger ett värde som är något lägre. När det gäller försvarsekonomisk verkningsgrad i förbandsproduktionen blir slutsatsen att de svenska presterar något mera i förhållande till utgifterna än de finska eller åtminstone är likvärdiga.

Marina förmågor

De *marina organisationerna* är nästintill jämnstarka. Kontrasten är även här stor mot situationen för tio eller tjugo år se-

Tabell: Jämförelse Sveriges och Finlands försvarsmakter (År 2009)

	Sverige	Finland
Operativ förmåga (relativ bedömning)	100%	125%
Utgifter¹ (milj €)		
– Materielanskaffning 2000–2009	16 000	6 000
– Förbandsverksamhet, år 2009	1 940	1 802
Krigsorganisation²		
Operativa markstridskrafter		
Mekaniserade bataljoner	8	12
Artilleribataljoner	2	6
Territoriella stridskrafter (personalstyrka)		
Hög beredskap	30 000	30 000
Övrig	14 200	250 000
Marina stridskrafter		
– Ubåtar	4	–
– Rbbev ytstridsftg	6	10
– Övriga fartyg i flottan	64	47
– "Kustbataljoner"	1+	3+
Flygstridskrafter och luftförsvaret		
– Stridsflygplan	100	63
– Skolflygplan, jetdrivna	80	65
– Transportflygplan	8	2
– Helikoptrar	47	24
– Luftvärnsbataljoner	2	8
Personalstyrka i internationell insats	710	675

1 Källa: FN ekonomiska försvarsstatistik för år 2009 publicerad hösten 2010.

2 Källor: Military Balance 2010, Regleringsbrev 2009, Årsredovisningar 2009 från Finland och Sverige.

F 18 Hornet bildar stommen i det finska flygvapnet vars karakteristika är en liten numerär men med hög personell och materiell kvalitet. Foto: Finlands Försvarsmakt

dan då den svenska marinen var avsevärt mycket starkare.

Den svenska marinen inrymmer *ubåtar* med mycket hög kapacitet per enhet medan den finska helt saknar ubåtar.

I den svenska marinen fanns år 2009 sex *ytstridsfartyg* beväpnade med sjömålsrobotar, nämligen korvetterna av Stockholms- respektive Göteborgsklasserna. Dessutom fanns korvetter av Visbyklassen under införande. Avsikten är att dessa skall avlösa de äldre klasserna som byggs om till vedettbåtar och då hänförs till stödfartyg. Därför är storleksordningen sex a sju ytstridsfartyg det som kommer att gälla i svenska marinen under ett antal år.

Den finska marinen innehåller totalt tio ytstridsfartyg beväpnade med sjömålsrobotar och/eller luftmålsrobotar. Åtta av dessa är robotbåtar beväpnade med både typerna av robotar. Två av de finska fartygen är tidigare minfartyg som upp-

graderats och beväpnats med luftmålsrobotar. De har därmed utökad förmåga och kan utnyttjas för eskort av sjöfart. Den finska luftvärnskapaciteten ansluter sig också till vad som är internationellt gängse när det gäller ytstridsfartyg. De svenska fartygen har luftvärns-automatkanoner, vilket ger god egenskyddsförmåga, men är svagare när det gäller luftförsvaret i eskortuppgifter.

Den finska utvecklingen av ytstridsfartyg består till viss del av uppgraderade enheter från 90-talet. Nyanskaffningen har således inte drivits längre än att äldre enheter kunnat uppgraderas med ny beväpning. Några enheter har dock utgått, främst av ekonomiska skäl.

Noteras kan då också att luftvärnsrobotarna på de finska fartygen har lång räckvidd och förstärker det övertag vad avser operativt luftvärn som framträder i luftförsvarsbedömningen.

De finska *kusttrupperna* är

till volymen större med flera bataljonsenheter (kustjägarbataljoner, sjömålsrobotenhet mm) och bedöms sammantaget vara starkare än den svenska amfibiebataljonen. Detta även om den svenska bataljonen är bättre utrustad med båtmateriel och större än var och en av de finska bataljonerna.

Den samlade bedömningen blir att den finska marinen numera är nära jämbördig med den svenska. Den bättre beväpningen på de finska fartygen kompenserar i hög grad det svenska övertaget vad avser ubåtar och "övriga fartyg". Utgiftssammanställningarna från FN visar att utgifterna för förbandsverksamhet vid de finska marina stridskrafterna är ungefär 50 % av de svenska. När operativ kapacitet vägs samman med utgifterna blir resultatet att den finska försvarsekonomiska verkningsgraden för marina stridskrafter är väsentligt högre än den svenska.

Här bör noteras att de svenska Visbykorvetterna är byggda i moderna ickemetalliska material som medger högre grad av "smygförmåga" dvs är svårare att upptäcka med främst radar. Finland har hållit fast vid stål och aluminium. Också danska nybyggnationer under 2000- talet har övergett plast för stål och aluminium och i USA fortsätter produktionen av stålkonstruktioner. Denna internationella "trend" har här inte ansetts motivera att de svenska Visbykorvetterna tillmätts något särskilt "modernitetsvärde" med avseende på "smygförmåga".

Markstridskrafter

Både vad avser flyg- och sjöstridskrafter bör de jämförelser som här gjorts vara lätta att acceptera. När det gäller *markstridskrafter* blir det svåra-

re. Detta eftersom en väsentlig del av den finska verksamheten avser utbildning av en stor värnpliktsvolym och upprätthållande av en stor förbandsmassa. Båda är ifrågasatta i Sverige och kanske i någon mån också i Finland.

De finska *operativa* markstridskrafterna som kommer att behållas in på 2010-talet omfattar tre mekaniserade infanteribrigader, som benämns beredskapsbrigader, två "mekaniserade stridsavdelningar", vilka här bedöms motsvara en pansarbrigad, samt stödförband. I tabellen redovisas detta som tolv mekaniserade bataljoner. Därutöver redovisas det artilleri som kommer att ingå i de operativa markstridskrafterna.

De finska operativa markstridskrafter som här beskrivs är ungefär hälften av den styrka som beskrevs i motsvaran-

de avsiktsförklaring 2004⁴. Finland genomför således väsentliga förändringar i volym och i avvägning kvalitet – kvantitet.

Den finska organisationen innehåller fler mekaniserade bataljoner än den svenska. Frågan är då om det finska övertaget i antal bataljoner kompenseras av att de svenska innehåller materiel med högre prestanda. Först kan man då konstatera att i både de finska och svenska bataljonerna ingår stridsvagnar av samma typ, den tyska Leopard II, men de som ingår i den svenska organisationen är något mera avancerade. Antalet stridsvagnar i de finska och svenska organisationerna är ungefär likvärdigt även om organisationen i detalj är olika. Sverige har flera av de mest avancerade infanteristridsfordonen, den svenska Stridsfordon 90. Finland

De finska ytstridsfartygen har stor eldkraft och är definitivt en styrka som inger respekt. Bilden visar en robotbåt under avfyring av en av sina missiler.

Foto: Finlands Försvarsmakt

har betydligt flera pansarbilar för infanteritransport. En sammanvägning av materielinnehållet leder till bedömningen att den finska styrkan på tolv bataljoner besitter åtminstone samma operativa kapacitet som de åtta svenska. Denna sammanvägning är i någon mån grundad på internationellt underlag, men naturligtvis subjektiv till sin karaktär.

Det finska artilleriet i de operativa markstridskrafterna är mångdubbelt starkare än motsvarande svenska. Där ingår nyanskaffade amerikanska raketartilleripjäser som har överlägsna prestanda och som inte finns i Sverige. Vidare ingår konventionella pjäser som i modernitet och prestanda är jämförbara med internationell standard. Antalet bataljoner i tabellen, sex finska och två svenska, återspeglar tämligen väl styrkan. Slutsatsen blir att materielinnehållet i de finska operativa förbanden besitter högre operativ kapacitet än de svenska.

När det gäller den organisatoriska förmågan måste skillnader i utbildningsnivån beaktas. De finska soldaterna har kort utbildningstid. Det uppvägs samtidigt av att de finska beredskapsbrigaderna har väsentligt högre mobiliseringsberedskap än de svenska förbanden, där huvuddelen deklarerar vara insatsberedda inom ett år. Detta kommer förhoppningsvis att förändras när den svenska organisationen 2014 är införd och består av kontinuerligt och tidvis tjänstgörande anställda soldater.

Finland har en mycket stor volym av *territoriella* trupper. Här delas dessa in i två grupper. I den första hänförs det svenska hemvärnet samt de finska gränsskyddstrupperna och de nya finska landskapsstrupperna som utgör en motsvarighet till det svenska hemvärnet. De finska och svenska styrkorna är här ungefär lika stora. Den andra gruppen av territoriella trupper är däremot

mot mycket olika i Finland och Sverige. Bland annat räknas hit den stora volymen äldre finskt artilleri. Noteras kan att volymen territoriella trupper minskas i det pågående reformarbetet. Bland annat omvandlas några tidigare infanteri- och territoriella brigader till stridsgrupper medan andra läggs ned. Avsikten är också att kvarstående territoriella styrkor skall moderniseras.

I båda länderna ingår luftvärnet tillsammans med markstridskrafterna i arméförbanden. Det väsentligt större operativa luftvärnet i Finland höjer då bedömningen av den samlade förmågan. Därtill ingår helikoptrarna i de finska arméstridskrafterna. Ofta brukar man approximera arméstridskrafterns operativa kapacitet med antalet brigader. Detta blir här missvisande. Om de svenska arméförbanden ses som två operativa brigader och de finska som fyra måste luftvärnet och helikoptrarna räknas som motsvarande ytterligare en femte finsk brigad.

Ekonomisammanställningarna från FN visar att utgifterna för förbandsverksamhet vid de finska markstridskrafterna är ungefär 135 % av de svenska. Eftersom kapaciteten i den finska arméorganisationen bedömdes väsentligt större än den svenska fås slutsatsen att den finska förbandsverksamheten vid arméstridskrafterna har väsentligt högre försvarsekonomisk verkningsgrad än den svenska.

Denna slutsats bortser från den operativa kapacitet som rimligen skapas av den ”andra gruppen territoriella förband”, liksom det politiska egenvärdet av värnpliktsutbildningen som finns hos befolkningen.

De svenska och finska *internationella insatserna* under år 2009 omfattade 710 respektive 675 personer. De svenska var således större. Vidare var en större andel i den svåraste uppgiften (Afghanistan). Detta återspeglas också i utgifter-

na där de svenska var ungefär 160% av de finska.

Avslutning

Den samlade bedömningen är att den finska försvarsmakten i nuläget har *högre operativ kapacitet* än den svenska. De finska operativa markstridskrafternas högre förmåga är av en storleksordning som tillsammans med de finska marin- och flygstridskrafternas nära jämbördighet slår igenom i en bedömning av den samlade operativa förmågan. När det relateras till utgifterna vad avser materielanskaffning blir resultatet att den *finska materielanskaffningen visar avsevärt högre försvarsekonomisk verkningsgrad än den svenska*. Även resultatet för förbandsverksamhet blir att den finska i nuläget visar högre försvarsekonomisk verkningsgrad.

Anledningen till den högre finska verkningsgraden är rimligen ett antal principiella ställningstaganden, som bör vara nyttigt att beakta även för det svenska försvarets utveckling. Väsentligt är att man sedan länge tillämpar principer som i Sverige uttrycks i den nya strategin för materielanskaffning. När det gäller att analysera erfarenheter av försvarsreformer under de senaste 20 åren synes också intensivare jämförelser med Finland angelägna. ■

Helge Löfstedt är pensionerad överingenjör från FOI.

- 1 Statsrådets publikationsserie 12/2009 tillgänglig på www.defmin.fi.
- 2 Hedin, Ola, ESO 2011:2, april 2011
- 3 Metoderna för försvarsgrensvisa bedömningar av operativ kapacitet ansluter till de som användes i Löfstedt, Helge: *Sveriges och Rysslands militära kapacitet – Jämförelser 1985-2005*, rapport FOA-R—00-01567-170—SE, Augusti 2000.
- 4 *Finlands säkerhets- och försvarspolitik 2004*, SRR 6/2004.

För vissa är information en bristvara vilket gör dem mottagliga för falska rykten och lögnar. Att möta befolkningen och få ut våra budskap är därför avgörande. Foton: Försvarsmakten/Psyopsförbandet

David Bergman:

Från Psykologiskt Försvar till Psyopsförband

**Pennan är mäktigare än svärdet
Napoleon Bonaparte**

Att påverka en motståndare med list framför våld är ingen ny företeelse. Att mana en motståndare att ge upp eller minska hans vilja till motstånd har skett så länge krigföringen funnits. Alla stora militära teoretiker pekar i sina verk med olika ord

på möjligheten att besegra en motståndare utan strid som en befälhavares största framgång.

Genom krigshistorien ser vi överallt lysande exempel på detta. Det som skiljer exemplen åt är ofta mot vem de användes och vad det kallades. Den svenska utvecklingen börjar egentligen i försvaret mot

sådana aktioner, det som kallats Psykologiskt Försvar.

**Varje meddelande om att mobiliseringen och motståndet skall avbrytas är falskt
Förlaga i 1983 års telefonkatalog**

Budskapen i broschyrerna och telefonkatalogerna var tydliga;

Varje angrepp mot rikets frihet och självständighet skall mötas med vapen. Redan 1952 delades just detta budskap ut i en broschyr till samtliga svenska hushåll.

Begreppet Psykologiskt Försvar har länge funnits med oss. I början av seklet fanns ingen statlig informationstjänst. Men Kalla krigets början påkallade direkt förmågan att stärka den egna befolkningens vilja att försvara sitt land och skapa en motståndskraft mot fientlig propaganda.

Det Psykologiska Försvaret tjänade sin roll och var i många avseenden framstående. Men det avsåg endast att stärka

den egna befolkningens motståndskraft mot fientlig propaganda, inte att minska fiendens vilja till strid. Ett fåtal svenska förband hade någon gång genomfört sådana insatser men den svenska bristen på offensiv förmåga inom området var tydligt uppenbar.

Ge upp, motstånd är lönlöst

Under första visade de förmedlade bilderna irakiska soldater med vita flaggor och uppsträckta armar, ofta kramande ett flygblad för desertering som lovade fri lejd till allierade förband. Psyops var helt integrerad i de militära operationerna och riktade sig direkt till mot-

ståndaren och civilbefolkningen i landet. Som hörs på namnet Operationer var det, och är än idag, en fullt integrerad del i den militära operationsplaneringen.

Nya behov skapade även i insatserna på Balkan. Psyops hjälpte till att sära på de stridande parterna, minska civila minolyckor och att öka civilbefolkningens benägenhet att ange efterlysta krigsförbrytare.

Men redan innan de första svenska insatserna på Balkan hade initierande personer börjat intressera sig för ämnet. Under 1990-talet skickades de första svenska officerarna på utbildning i psykologiska operationer hos de amerikanska specialförbanden i Fort Bragg. De kunskaper de tog med sig hem började förmedlas till Försvarsmakten.

Efter ett antal studier och rekommendationer tog Överbefälhavaren 2005 det formella beslutet att upprätta ett förband för Psykologiska Operationer (Psyops). En Utvecklingsenhet upprättades vid dåvarande S1 i Enköping med målsättningen att upprätta ett fullt operativt förband till 2011. Förbandet hade redan 2008 enheter i beredskap för den nordiska stridsgruppen, NBG, samt mindre enheter insatta i Afghanistan. ■

David Bergman är kapten, har en fil mag i psykologi och tillhör Psyopsförbandet

Rådgivning till högre chefer om de psykologiska effekterna på stridsfältet är avgörande. Att samtidigt utbilda och handleda egna förband i bemötandet med lokalbefolkningen stärker vår framgång.

Bilden är oskarp då den är tagen på långt avstånd och Mullan står bakom trädet då han inte vill bli fotograferad. Att analysera motståndarens propaganda och utvärdera propagandaaktiviteter är en av huvuduppgifterna för ett psyopsförband.

Lars Wedin:

Gemensam säkerhets- och försvarspolitik – en vision

Lars Wedin. Foto: Privat

Rubrik i Svenska Dagbladet den 28 mars 2011: "EU:s försvarsdröm död"! Rubriken kan bli sann, vilket skulle ställa inte minst Sverige i en svår situation. Än värre är att denna död skulle leda till att dagens säkerhetsstruktur rullas upp och att vi får en åternationalisering av säkerheten. I värsta fall upplöses Unionen, vilket skulle få katastrofala konsekvenser för alla européer. Men lyckligtvis visar historien att EU, just när det ser som mörkast ut, reser sig som fågeln Fenix ur askan.

Vi svenskar anser oss vara pragmatiska. Detta är en viktig egenskap för en småstat. Det är i och för sig inte helt sant – frågan om den militära alliansfriheten visar snarare på tankens förstelning. Men att vara prag-

matiskt innebär ofta att man saknar en kompass, en vision. Låt oss därför här ägna oss åt en vision om hur det blev när européerna med början hösten 2011 faktiskt tog gemensamt ansvar för sin framtid. Låt oss säga att vi befinner oss någonstans mellan 2020 och 2030.

En ny världsordning

En viktig motor för utvecklingen av GSFP var insikten om att Europa inte längre ingår i USAs prioriteringar. Ekonomiskt och militärt försvagat efter de långa krigen i Asien måste Amerika prioritera och detta innebar kraftsamling till Mellersta Östern och Indiska oceanen samt till Östasien och Stilla havet. En bidragande orsak var också att amerikanarna tröttnat på att européerna, som de såg det, åkte försvarspolitiska fripassagerare med ett allt svåröverkomligare glapp i militär förmåga mellan den gamla och den nya världen.

Ett resultat av denna utveckling var att Nato så att säga blev herrelöst.

Fram emot 2020 började konturerna av en ny världsordning träda fram. Dess centrum är Asien, där 50 % av världens befolkning bor. Indien och Kina är de dominerande makterna. USA är fortfarande en stormakt men inte alls lika domi-

Foto: Anton Ligaarden, Forsvarets Mediasenter, Norge

nerande som tidigare. Brasilien har på allvar intagit sin plats på världscenen. Ryssland under Putins långa presidentskap går kräftgång men överlever på sina energitillgångar.

Europa, hem för kanske 6% av världens befolkning, har för länge sedan mist sin position som världssamvete och sätta-re av dagordningen. Men det är just insikten härom som har drivit på den politiska konso-lideringen när väl euro-krisen var avhjälp.

Avseende interoperabel förmåga har marina stridskrafter traditionellt legat väl framme. Redan i dag kan olika nationella sjöstridskrafter från EU-länderna sättas samman i välfungerande multinationella operationsgrupper där Operation ATALANTA utanför Somalias kust utgör ett exempel. Bilden visar en Norsk Kvartermester ombord på patrullbåten KNM Skudd.

FN – med ett säkerhetsråd sammansatt av segrarna i det nu bortglömda andra världskriget – har fått se sin politiska roll starkt försvagad. I stället har G20 fått en allt större roll. Men dess medlemskrets har naturligtvis fått ändras i konsekvens med de nya ekonomiska och politiska maktförhållandena.

Kriget existerar fortfarande. De nya stormakterna satsar avsevärda resurser på militär förmåga; inte minst är det behovet av trygga försörjnings-

linjer som driver den militära utvecklingen. Men i klimatförändringarnas spår ökar också de ”nya konflikterna”, som egentligen innebär en återgång till forntidens stam- och klan-krig. Den allt mäktigare organiserade brottsligheten är en viktig aktör. Kaos är en utmärkt jordmån för dess framväxt inte minst genom att den kan förse sig med viktiga råvaror och andra resurser. Men konkurrensen om dessa leder också till krig mellan brottsyn-

dikaten. Dessa krig är gränsöverskridande i ordets verkliga betydelse – inga nationsgränser eller regler gäller här.

Turligt nog fick Europa äntligen några verkliga statsmän, som lyckades få européerna att inse att det gällde att enas eller förvandlas till impotenta åskådare av utvecklingen. Nationalstaten, den Westfaliska ordningens grundpelare, försvann i alla avseenden utom som bärare av kulturell tradition. För liten för stora upp-

gifter och för stor för de små ersattes Staten i praktiken av en stark Union sammansatt av självstyrande regioner.

I den nya europeiska säkerhetsstrategin prioriteras säkerheten för och skyddet av medborgarna inom Unionen samt de vitala kommunikationslinjerna med omvärlden – till sjöss, i luften, i rymden och i cyberrymden. Några stora markoperationer i fjärran land är det inte längre tal om, däremot gör Unionen vad den kan för att avhjälpa humanitära kriser som uppstår ur kaos och att arbeta för demokrati och mänskliga rättigheter.

Det nya GSFP – visionen

Hur är då den nya GSFP strukturerad?

Säkerhetsstrategin gör ingen principiell skillnad mellan extern och intern säkerhet, inte heller mellan militär och civil sådan. I medlemsländerna har säkerhetsdepartement därför inrättats, vilka har övertagit de gamla inrikes- och försvarsdepartementens roll. Det är fortfarande en fundamental skillnad mellan uppgifterna för polis, (i förekommande fall) gendarmeri och försvarsmakter. Men de styrs av en gemensam strategi – de gamla stuprören är borta.

Underrättelsetjänsterna har lagts samman. Detta gäller såväl polisiär som ekonomisk och militär sådan.

Det nya GFSP har utvecklats på basen av det fransk-brittiska samarbetsavtalet från 2010 som stadfästes i och med Libyen-operationen 2011. Avtalet förvandlades till att bli ett *permanent strukturerat samarbete* (EU-fördraget 42.6) dit andra medlemsstater bjöds in. Kriteriet för medlemskap sattes vid en försvarsbudget om 2% av BNP. Med tiden anslöt sig flertalet medlemsstater.

Den politiska beslutsfattningen snabbades upp genom konsekvent utnyttjande av artikel 44, som innebär att Rådet kan anförtro åt villiga stater att

på EUs vägnar genomföra operationer.

Ledningsfrågan löstes äntligen genom att EU och Nato gemensamt tog ansvaret för SHAPE (idag högkvarter för *Allied Command Operations*), där de flesta amerikanska officerare hade dragits bort. Samordningen sker genom Deputy Supreme Allied Commander Europe (DSACEUR) som strategisk koordinatör i enlighet med överenskommelsen från 2002.

Officersutbildningen har delvis gjorts gemensam. Den grundläggande utbildningen innehåller viktiga nationella element som statskunskap och militärhistoria. Den professionella utbildningen bedrivs vid försvarsgrensskolor gemensamma för flera länder; svenska arméofficerare utbildas t.ex. i Finland, sjöofficerare i Storbritannien och flygofficerare vid den nordeuropeiska flygskolan i Sverige. Den högre officersutbildningen sker vid Nato:s gamla försvarshögskola i Rom. Materielanskaffningen har rationaliserats och konsoliderats. EDA (European Defence Agency) samordnar kravspecifikationer och ser till att upphandling sker enligt normala principer för konkurrens.

Av praktiska skäl har Natos regionala indelning i stora drag behållits men kraftigt rationaliserats. En maritim strategi har utarbetats som innebär ett nära samarbete mellan de europeiska marinerna och, i förekommande fall, kustbevakningarna. Interoperabla övervakningssystem medför att det marina högkvarteret i Northwood kan dirigera behövliga resurser i samband med olyckor, terrorshot, omfattande smuggling m.m. Marinerna delar solidariskt på den allt mer betydande uppgiften att skydda global sjöfart på utsatta platser. De stöds härvid av de europeiska flygstridskrafterna, som dessutom delar på övervakning och kontroll av det europeiska luftrummet. Flyget har också

viktiga internationella uppgifter när det gäller skyddet av luftfarten. Markstridskrafterna har dels nationella och territoriella säkerhetsuppgifter i samverkan med polis och gendarmeri samt är för internationella uppgifter organiserade enligt grundprinciperna för det gamla stridsgruppkonceptet (*Battle-groups*), naturligtvis med stöd av flyg- och sjöstridskrafter.

Ett rymdkommando samordnar medlemsstaternas i syfte att säkerhetsställa kommunikation, spaning och navigering. Rymdkommandot svarar också för det under uppbyggnad varande försvaret mot ballistiska robotar.

Ett cyberkommando svarar för såväl defensiva samt, när så behövs, offensiva insatser i cyberrymden. Det behöver knappast framhållas att Europa omkring 2020–2030 är helt beroende av säkra datakommunikationer.

Avslutning

Grundidén till denna artikel emanerar från höstens valkampanj som präglades av kortsiktighet och snäv nationalism. Artikeln är därför ett försök att höja blicken inom ett vitalt område – säkerheten i Europa.

Det finns naturligtvis massor av tänkbara invändningar mot denna vision: den är ogenomförbar, världen kommer inte alls att se ut så här, den är ofullständig etc. Säkert är det så. Men jag utmanar alla kritiker att då presentera en annan vision, som svarar på frågan: vad vill vi givet en trolig världsutveckling? Om Nostradamus m.fl. har rätt, d.v.s att världen går under 21 december 2012, spelar visionen ingen roll. Men i annat fall kommer de flesta av oss att uppleva 2020. Vi kan vara bra säkra på att världen då inte ser ut som den gör nu. ■

Lars Wedin är kommendör och tjänstgör vid Försvarshögskolan och Institut Français d'Analyse Stratégique (IFAS)

Per Olov Nilsson:

Rysk försvars- budget 2011–2013

Den 20 oktober 2010 godkände den ryska Duman i en första läsning ett förslag till statsbudget för år 2011 jämte plan för åren 2012–13. Budgeten med vidhängande finansplan sägs för treårsperioden vara inriktad på en ”stabilisering av den ekonomisk-sociala situationen i landet under en övergång till ekonomisk tillväxt”.

Delade meningar tycks råda om budgetens inriktning, speciellt vad gäller utgifterna för försvaret. Endast partifractionen *Det Enade Ryssland* röstade för budgeten, men det räckte.

Försvarsutgifternas andel av BNP anges till 3,01% (2011); 2,97% (2012) resp. 3,39% (2013). Motsvarande siffra för 2010 är 2,84%. Därmed uppnås inte en av Ryska Säkerhetsrådet fastlagd nivå på 3,5%.

Underhållsposten omfattar, såvitt författaren förstår, utgifter för service och drift av materiel och förband; reparationsposten – ett brett spektrum från enklare åtgärder som kan skötas på förband till materielreovering på fabrik; FoU – utvecklingsarbete och materielprov/försök jämte direkt objektanknutet forsknings- eller utredningsarbete. Noteras bör att i tabell 1 redovisad ”tillämpad forskning” som inte innefattar FoU enligt tabell 2.

Siffermaterialet belyser den tonvikt som läggs på materiell förnyelse av försvaret. En av Ryska Säkerhetsrådet angiven målsättning, som också citeras i budgetförslaget, är att förhållandet mellan utgifterna för ”löpande underhåll” och

”teknisk utrustning” (= materielanskaffning, reparationer och FoU) skall förändras 2011–2015 från 50:50 till 30:70. Men – enligt en ny statlig långsiktplan intill 2020 skall nära 20 000 miljarder rubel avsättas för utveckling och produktion av ny militär materiel, vilket skulle kräva årliga utlägg på inte mindre än 1000 miljarder bara på denna post. Därför är det inte uteslutet att BNP-andelen försvarsutgifter kommer att öka till 3,5% av BNP.

Iögonfallande är vidare minskningen av insatserna för kollektiv säkerhet och freds-

framtvingande verksamhet (Tabell 1).

Det av de flesta partifraktioner uttryckta missnöjet med budgetförslaget torde bland annat ha sin grund i att andelen utgifter för löner och bostäder till försvarsanställda minskar under de tre åren, trots stora kvarvarande brister. ■

Per Olov Nilsson är tidigare ingenjör vid FOA

Källa: Vladimir Muchin, Bjudzjet trjochletnich obesjtjanij, Nezavisimaja gazeta, Vojennoje obozrenije 2010-10-29

Tabell 1. Det aktuella dokumentet redovisar följande utgifter för försvaret (miljarder rubel).

	Löpande underhåll	Materielanskaffning	Reparationer	FoU	Totalt De V. St.
2010	460	320	64	108	952
2011	533	373	87	122	1115
2012	524	486	110	140	1260
2013	480	817	163	187	1647

Tabell 2. Det i budgetförslaget redovisade siffermaterialet i övrigt ger också underlag för att beräkna delposter inom posten ”De Väpnade Styrkorna” enligt följande tabell (miljarder rubel).

Budgetposter	År	2010	2011	2012	2013
Försvarsutgifter totalt		1277	1517	1656	2099
De Väpnade Styrkorna		952	1115	1260	1647
Militär mobiliseringsberedskap (inkl utbildning)		4,6	6,7	6,9	7,1
Ekonomisk mobiliseringsberedskap (inkl. utbildning)		4,9	4,9	4,9	4,9
Tryggande av kollektiv säkerhet och fredsframtvingande verksamhet (inkl utbildning)		7,7	0,5	0,4	0,4
Kärnvapensystem		18,8	26,9	27,5	30,3
Internationellt militärtekniskt samarbete		4,1	4,8	4,8	4,9
Tillämpad forskning för försvaret		151	167	177	232
Övrigt		133	191	174	172

Per Lunge:

När kärnkraften havererar sätts myndigheterna på prov

Sveriges största övning genom tiderna i sitt slag gav 70 myndigheter och andra organisationer tillfälle att testa sin förmåga vid ett reaktorhaveri.

Niclas Karlsson och hans kollegor på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, fick under våren 2011

pröva sin beredskap för den händelse som inte får inträffa, men som kan inträffa: ett reaktorhaveri i ett svenskt kärnkraftverk.

– Det blev ett Fukushima i miniatyr, säger Niclas Karlsson som var en av två övningsledare.

Fukushima påverkade

Nu inträffade det skarpa utsläppet från Fukushima under och efter den svenska kärnkraftsövningen benämnd SAMÖ KKÖ. Det ledde till förändringar i spelet med en havererad reaktor i Oskarshamn.

– Vi ställde av etiska skäl in en

Säkerhet vid ett kärnkraftverk kräver bra planering och att planerna övas.

Niclas Karlsson, en av två övningsledare på kärnkraftsövningen SAMÖ KKÖ tycker att myndigheter och andra organisationer fick viktiga erfarenheter. Foto: Per Lunqe

presskonferens. Det hade känts lite konstigt att genomföra en sådan om ett spelat haveri, samtidigt som Japan var drabbat av ett verkligt utsläpp.

Däremot hade flera myndigheter, särskilt Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, nytta av SAMÖ

KKÖ när krisen i Japan kommunicerades. Såväl MSB som alla andra övade organisationer kunde dra flera erfarenheter av övningen.

– Det som verkligen stack ut var de konsekvenser ett utsläpp i klass med det övade fick, säger Niclas Karlsson.

Gick miste om personal

Sjukvårdssektorn skulle ha blivit rejält påverkad.

– Vi spelade med en spontan utrymning, det vill säga att boende på eget initiativ lämnar ett område som är eller hotas bli kontaminerat. Då räknade vi med 30 till 50 procent av de boende.

En sådan stor utrymning skulle innebära att sjukvården gick miste om personal vilket också skulle inneburit sämre förmåga att driva verksamhet. Nedfallet drabbade flera län som Kalmar, Kronoberg, Blekinge och Jönköping. Inte nog med personalbortfall, övningsledningen spelade även in bortfall av elförsörjningen.

– Svenska kraftnät spelade med manuell förbrukningsfrånkoppling, säger Niclas Karlsson.

En sådan frånkoppling blir nödvändig för att kraftnätet inte ska skadas eller till och med slås ut när tillförseln av elenergi inte matchar uttaget. En annan samhällsviktig sektor som skulle fått stora problem vid ett haveri är finans- och försäkringsnäringsarna.

– Med ett stort haveri skulle detta få följder för börserna som skulle ha rasat, kronan faller och räntan rakar i höjden. Försäkringsbolagen skulle få flera anspråk från de försäkrade som drabbats av haveriet.

Restriktioner i jordbruket

Bland det mest allvarliga skulle vara konsekvenserna för livsmedelsbranschen och jordbrukssektorn.

– Nedfallet skulle ha gjort delar av jordbruksarealen obruk-

bar. Så kallade friklassade områden där jordbruk normalt kan drivas utan större restriktioner skulle nu omfattas av kraftiga restriktioner, som vilka grödor som får odlas, om kreatursbesättningen får gå ute, med mera, säger Niclas Karlsson.

Det spelade nedfallet som fingerades komma från en Oskarshamnsreaktor följde aktuella väderförhållanden. I spelet mätte de kommunala räddningstjänsterna strålningen och via fasta mätstationer gavs fingerade värden. Allt var så realistiskt som det kan bli.

– Spelet gav direkta kopplingar till hur allvarligt det kan bli vid ett reaktorhaveri.

Vilka var de största erfarenheterna?

– Kunskapen har ökat i alla övade organisationer. Relationer mellan befattningshavarna som var med har gnuggats. Relationer är helt avgörande och nu fick de övade anledning att ta kontakt med varandra.

Hur tycker du att övningen gick med facit i hand?

– Den gick bra. Vi har fått nya erfarenhetsvärden och det är alltid aktuellt att öka sin förmåga att samverka.

Sociala medier viktiga

En viktig komponent vid kriser är information till allmänheten. Brist på information från myndigheter fylls snabbt med information från andra.

– Under övningen hade vi i mediaspelet journalister som gick ut på Twitter och Facebook. Sådan information kan vara bra, men det gäller för ansvariga myndigheter att inte låta felaktiga rykten spridas. Självklart ska hemsidor vara uppdaterade och myndigheterna är förstärkt med i sociala medier, säger Niclas Karlsson. ■

Per Lunqe är
frilansjournalist

Länskonferens och årsmöte

Foton: Stefan Ring

Ett sätt att mäta tid är i kalenderår. För en förening känns det dock mer naturligt att prata om tiden mellan två årsstämmor som ett år. Ur detta perspektiv har ytterligare ett år lagts till allmänna försvarsföreningens långa historia. Den 5 maj genomfördes den årliga länskonferensen och årsstämman på Drottning Victorias Örlogshem i Stockholm.

Länskonferensen

Uppgiften för de representanter från allmänna försvarsföreningens länsavdelningar och som varje år samlas till en länskonferens, är att utgöra den centrala styrelsens rådgivande organ. Genom länskonferensen ges medlemmarna ute i landet en möjlighet att via sina representanter föra fram sina synpunkter och bidra till att föreningen utvecklas på ett sätt som överensstämmer med den gängse uppfattningen. I år hade ett större antal än på många år mötts för att diskutera verksamheten under ledning av **allmänna försvarsföreningens** ordförande Maria Nyberg Ståhl.

En nöjd ordförande, Maria Nyberg Ståhl.

Två nya ledamöter i aff centrala styrelse, Peter Lagerblad och Syvia Asklöf Fortell

rande Maria Nyberg Ståhl. Det viktigaste skälet är att tre nya länsavdelningar bildats under det år som förflutit. I Norrbotten har Bo Hultin tagit initiativet till att dra igång verksamheten, med gott stöd av både landshövding och den militära ledningen i länet. I Värmland håller Jan-Erik Clerkestam på att organisera en ny länsavdelning och i Östergötland är Bo Lennhammar i full fart med att sätta den nya styrelsen i länet i arbete. Ryktet om allmänna försvarsföreningens död kan härmed betecknas som en kraftig överdrift. Istäl-

let är det gott liv i 121-åringen. Detta visade sig också vid de diskussioner som fördes under konferensen. Alla deltagare såg med stor tillförsikt på framtiden och menade att föreningen har en viktig uppgift att informera och debattera frågor om säkerhet och försvar. Inte minst eftersom det fanns en genomgående känsla av att det fredstida samhället och Försvarsmakten håller på att "glida isär". Försvarsfrågor är inte något som prioriteras vare sig i den politiska debatten eller i media. Ändå är det en av de centrala uppgifterna för en demokratisk stat att hålla sina medborgare med ett militärt försvar för att skapa skydd och säkerhet. Samtidigt var länskonferensens deltagare överens om att det kräver ett bredare perspektiv än bara militärt försvar, för att skapa säkerhet i dagens samhälle. **aff** måste därför ta upp många olika frågor något som avspeglar sig i *Pax Baltica* 19–20 oktober i Karlskrona där den militära situationen, ekonomiska- och miljöfrågor, men även ett kulturellt perspektiv kommer att behandlas.

Årsstämman

Årsstämman avlöpte utan dramatik under ordförandeskap av Hans Spets. Till vardags försvarsdirektör vid länsstyrelsen i Stockholm. När föreningens generalsekreterare redovisade verksamhetsplanen för 2011 var budskapet; "Håll kursen! Det finns inga skäl att göra stora ändringar. Verksamheten fungerar bra". Däremot bör det göras ytterligare ansträngningar att öka medlemsantalet. En viktig grund för föreningens legitimitet är ett stort antal medlemmar. Här kan alla, även enskilda medlemmar göra en viktig insats. Om alla nuvarande medlemmar rekryterar EN person, är vi DUBBELT så många nästa år! I förra numret

av tidningen **vårt försvar** finns all information som krävs för en rekrytering.

I allmänna försvarsföreningens centrala styrelse invaldes två nya ledamöter. Peter Lagerblad, förbundsordförande för Flygva-penfrivilliga, FVRF samt Sylvia Asklöf Fortell, politisk redaktör för Blekinge Läns Tidning. Björn Myrberg valde, på grund av sin nuvarande arbets-situation, att lämna styrelsen. Under sin tid i styrelsen gjorde Björn viktiga insatser och allmänna försvarsföreningen tackar för tiden i styrelsen och hoppas på fortsatt samarbete, men nu i nya roller.

Medan vi bevittnar en utveckling i Mellersta Östern, som innehåller en dramatik som vi antagligen inte sett sedan Yom Kippurkriget 1973, är det lätt att glömma bort andra viktiga händelser. En sådan är det fredsavtal som slutits i Afrikas största land, Su-

dan, och som innebär att den södra delen av landet kommer att bli självständigt. Det anförande som ambassadör Michael Sahlin, regeringens särskilda sändebud för att övervaka freden i Sudan, höll efter årsstämman, mottogs därför med stort intresse. Sahlin visade på nytt sin eminenta förmåga att på ett personligt och engagerade sätt göra svåra frågor begripliga. Det är omöjligt att i denna text återge alla de dimensioner som Sahlin lyfte fram under sin föreläsning och som har ett inflytande på en fredlig utveckling. Men trots alla svårigheter ger ändå avtalet ett visst hopp. Alla ansträngningar är inte utsiktslösa var Michael Sahlins slutord. Det är bara att önska honom lycka till. En hållbar fred i Sudan kan ha en mycket positiv påverkan på stora delar av Afrika.

Läs mer om länskonferens och årsstämma på föreningens hemsida, www.aff.a.se. ■

Stefan Ring är Generalsekreterare i aff.

Det är vi som arrangerar Pax Baltica

Konferensen den 19-20 oktober handlar i år om positiv samverkan runt Östersjön. Fokus ligger på kultur, transporter och säkerhet. På www.paxbaltica.se kan du läsa det senaste om konferensen."

Arbetsgrupp Pax Baltica

Bakre raden från vänster: Birger Werner, Tom Ohlsson, Anders Alexandersson, Ulf Källgren, Erik Hjertén. Främre raden från vänster: Sylvia Asklöf Fortell, Tor Almlöv, Inga-Lena Fischer, Andrei Malveyeu.

allmänna
försvarsföreningen

Bli medlem i aff!

Den svenska säkerhets- och försvarspolitik har genomgått stora förändringar under de senaste åren. Totalförsvarskonceptet har ersatts av begreppet samhällsförsvar. Hotbilden har vidgats och omfattar inte längre bara militära hot. Även Försvarsmaktens uppgifter har förändrats. Numera görs ingen skillnad på nationella och internationella insatser. Enligt det gällande konceptet skapas svensk säkerhet tillsammans med andra, genom samarbete i vårt närområde, men även globalt.

Dessa förändringar är inte oproblematiska och lösningarna inte självklara. De vägval som görs måste ständigt granskas och vara föremål för diskussion. Det är i denna roll som **allmänna försvarsföreningen (aff)** vill göra skillnad. Genom en aktiv säkerhets- och försvarsdebatt vill **aff** bidra till ökad kunskap och till ett ökat stöd från det svenska folket för insatser som skapar säkerhet. **aff** är en ideell organisation som är fristående från myndigheter och politiska partier vilket gör organisationen särskilt lämpad att vara en ledande aktör inom detta område.

För att lyckas med denna uppgift behöver **aff** många fler medlemmar.

Vi behöver Dig som medlem!

Medlemskap i **aff** kostar 200 kr/år (för personer som är yngre än 26 år är medlemsavgiften 100 kr/år). Som medlem kommer Du att få tidningen **vårt försvar** med fyra nummer per år. **vårt försvar** är Sveriges enda populärvetenskapliga tidskrift som behandlar säkerhets- och försvarspolitiska frågor.

Du kan bli medlem genom att lämna en intresseanmälan till **aff@aff.a.se**

I intresseanmälan skall ingå:

Namn och adress | Födelseår | e-postadress

Mer information om föreningen får Du genom att gå in på vår hemsida, **www.aff.a.se**. Där hittar Du även kontaktuppgifter till aff:s länsavdelningar. Det senaste liksom tidigare nummer av **vårt försvar** återfinns också på denna hemsida.

Vi hoppas att få se Dig som medlem i **aff**!

Maria Nyberg-Ståhl
Ordförande i allmänna försvarsföreningen

Stefan Ring
Generalsekreterare